

OOSTVLAAMSCH

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoeken

Z A N N T E N

36^e Jaargang
Nr. 1 - 1961
Jan. - Febr.

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
- - GENT -

UITGAVEN VAN DE BOND

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e jg. en 35^e jg. tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 F.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 F gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 F.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 F.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 F.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 F (65 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 100 F.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 F.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 F.
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 F.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 F.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 F. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 F.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 F (15 F voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 F.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 F.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 F.
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs : 180 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs : 80 F.
30. **Doods-, Begravenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs : 75 F. (55 F. voor de leden).

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 F.
Ereleden : 250 F. Buitenland : 125 F.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbeiaig

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,

Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent.

Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,

Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

Drs M. DAEM & J. BOES.

EEN OUD ZAAIGEBRUIK.

Het " Mussenrecht " of " Vogelenrecht ".

Resultaten van een Enquête.

Onder de naam « zaaimaand » heeft oktober zich tot op onze dagen in de volksmond gehandhaafd. Van ouds gaat het zaaïen met allerlei gebruiken gepaard. De best bekende zaaïheilige bij de Vlaamse boeren is Sint Denijs. Op zijn feestdag (9 oktober) placht de boer naar de kerk te gaan om een zakje graan te laten wijden. Dan kon hij met gerust gemoed zijn zaaïsel gereedmaken. Hij mengde het met wat wijwater, gewijde palm, druppels van de met Lichtmis gewijde kaars en ook wat processiestrooisel. Deze zeer belangrijke, bijna plechtige bezigheid gebeurde soms onder het bidden van het machtige St.-Jansevangelie.

Was aldus de medewerking van « Boven » verzekerd, dan kon het werk beginnen. Vooraleer de eerste greep te doen, maakte de boer een kruisteken, zei krachtdadig :

God zijn Macht

Gaat boven de Duivel en zijn Kracht

en strooide dan, statig stappend en onder volkomen stilzwijgen, zijn korrels over de akker uit. Op sommige plaatsen werd het graan kruiselings geworpen. Niets werd zodoende onverlet gelaten, om een goede oogst te verzekeren.

Maar... er blijkt nu, dat een zeer oud en belangrijk volksgebruik, dat eertijds (regionaal veertig, vijftig, zeventig jaar geleden) met het zaaïen gepaard ging — toen dit nog uitsluitend met de hand gebeurde — aan de aandacht van de volkskundigen is ontsnapt of althans niet in voedoende mate werd onderzocht!

Toen een vriendelijke lezer uit Borsbeek, de heer J. Proost, ons in augustus 1960, naar aanleiding van een artikel over « **Oogstgebruiken van vroeger en nu** », zijn appreciaties over zulke bijdragen stuurde, stelde hij volgende vraag : « Dit doet mij denken aan een andere oude gewoonte, ditmaal bij het zaaïen van het koren, namelijk het **vogelenrecht** of het **mussenrecht**. Dit bestond nl. hierin, dat de boer de eerste greep zaaïgraan in de kant van de plek wierp als voedsel voor de vogelen. Kan u misschien over dit oude gebruik wat meer laten verschijnen, b.v. of er nog plaatsen zijn waar dit gebruik nog wordt toegepast, sedert wanneer het in verval geraakte, enz.? Nu de zaaïtijd nadert (van het graan) is het misschien de juiste tijd voor publikatie van zulk artikel. »

Nu herinnerden wij ons wel vaag, daarover lang geleden iets gehoord (of gelezen?) te hebben, maar we hadden toch niet de indruk, dat dit gebruik reeds volkskundig onderzocht was. Daarom hebben wij een reeks vooraanstaande volkskundigen daarover ondervraagd en talrijke jaargangen nagepluisd van tijdschriften, zoals **Volkskunde, Eigen Schoon en De Brabander, De Brabantse Folklore, Biekorf, Oostvlaamsche Zanten** e.d. Resultaat : nihil. Ook de meeste folkloristen, ter zake geraadpleegd, hadden nooit over dat gebruik iets vernomen.

Nader ondervraagd, verklaarde voornoemde heer Proost :

« Ik ben geboortig van Deurne (Antw.) waar in mijn kinderjaren (de jaren '20) nog veel boeren en hoveniers waren. Ik kan U echter niet zeggen, vanwaar ik dat gebruik heb leren kennen. Was het te Deurne? Ik weet het niet. Doch ik ken het reeds van mijn kinderjaren af. Destijds heeft men eens verteld, toen ook dit onderwerp ter sprake kwam, dat er wat zou over verschenen zijn in **Volkskunde, Ons Volksleven** en **Eigen Schoon en De Brabander**. Men gaf me echter geen enkel detail over jaargang, nummer of wat ook.

« Ik heb ook wel eens vernomen dat dit gebruik te Heist-op-de-Berg en omliggende gemeenten nog in gebruik was vóór de oorlog van 1914. »

En in een andere brief :

« Ik ging te Borsbeek bij enkele boeren navraag doen over oude geplogenheden bij het veldwerk, doch dat is reeds te dicht bij Antwerpen. Veel is er daar niet meer op te duiken aangaande oude volksgewoonten. Het volgende werd me nog verteld :

- op enkele plaatsen, dus bij enkele boeren, wordt het koren nog gepalmd, — nu nog op heden.
- Tot vóór enkele tijd (misschien nu nog, doch het was reeds een paar jaar geleden dat m'n verteller het nog had zien doen), was er een boerevrouw die steeds het veldwerk begon met het maken van een kruisteken.

Te Weelde (voorbij Turnhout) heb ik dit jaar nog een veld gezien, waar het koren nog was bepaald, vermoedelijk gebeurt dat daar nog op meerdere plaatsen.

« Verleden jaar zag ik, in dezelfde gemeente, op een paar plaatsen een deel koren liggen in de eiekant die het veld omsloot. Dadelijk trok dit mijn aandacht daar ik onwillekeurig dacht aan het oude gebruik van het «vogelen- of mussenrecht ». Ik kon echter de boer welke die velden bewerkte niet bereiken, zodat ik niet ben te weten gekomen of dit graan was gemorst of dat het was wegge worpen voor «vogelenrecht ». Andere personen, welke ik onder vroeg of ze nog iets afwisten van dit oude gebruik, antwoordden me dat ze dat niet kenden.»

Tot daar de verklaringen van onze korrespondent uit Borsbeek, die aan de basis liggen van de enquête, waarvan we verder de resultaten brengen.

Dat de bekamping van de mussen in de folkloristische gebruiken van de zaaitijd heel wat sporen heeft nagelaten, ligt voor de hand. De traditionele « mussenschrik » (nog een prachtig onderwerp voor een enquête!) werd met allerhande semi-magische en godsdienstige praktijken aangevuld.

Zo citeert Jules Frère⁽¹⁾ o.m. :

- Om de mussen van een tuinbed te houden, moeten de erwten met een lepel in de grond worden gelegd. (Tongereren)
- Gewijde palmen in de tuin bewaard verdrijven de mussen uit erwten en gerst. (Rixingen)
- Op de Cabaye, te St. Truiden, kent een oud vrouwtje een zeker formulier tegen de mussenplaag. Zij gaat driemaal om het land en de plaag is weg!

(1) J. FRÈRE : *Limburgsche Volkskunde*, Hasselt, 1936, 3e reeks, blz. 115.

Over de wijding van het zaaigraan schreef M. Cafmeyer in «**Biekorf**». ⁽²⁾ De mussenbekamping werd tevens grondig onderzocht en zelfs pedagogisch onder het zoeklicht genomen, door Dr. H. W. M. J. Kits Nieuwenkamp. ⁽³⁾

Doch laten wij thans onze korrespondenten aan het woord, die wij allen hartelijk dank zeggen voor hun medewerking. Het spreekt vanzelf, dat velen een negatief antwoord moesten geven, enerzijds omdat niet allen speciaal de boerenfolklore hebben onderzocht, anderzijds omdat het gebruik van het mussenrecht naar alle waarschijnlijkheid sedert minstens vijftig jaar in onbruik is geraakt in de meeste van onze gewesten.

Prof. Dr. Robert Foncke is van zulk een « recht » niet het minste bekend. Het is waar dat hij, als geboren Mechelaar, op en top een stadskind is. Prof. Dr. K. C. Peeters kent het gebruik, doch heeft er in zijn streek (Wuustwezel) geen sporen van teruggevonden. Ook Drs. F. Smekens is dit gebruik niet bekend. Ook hij is trouwens beter vertrouwd met de volksgebruiken in de stad, dan met de landelijke folklore. Dr. Jozef Weyns verklaart : « Bij ons op de boerderij bestond het gebruik zeker niet. Ik heb het in onze streek niet opgetekend (omgeving Heist-op-de-Berg) maar heb er ook niet speciaal naar gevraagd ». Hij was zo vriendelijk ons te verwijzen naar Konservator René Lambrechts uit Heist-op-de-Berg, en hier waren wij inderdaad aan een goed adres.

Dhr. Lambrechts noteerde het gebruik te Heist-Goor, Zonderschot, Lo, houtkant Goren (gehuchten van Heist-op-de-Berg), evenals te Itegem en Hallaar. Te Booischot (Groenstraat) maakte de zaaier een kruisteken en wierp de eerste greep over zijn hoofd weg. Te Beersel (Antw.) maakte de zaaier ook eerst een kruisje, en zegde bij de eerste zwaai :

**« Het graan dat ik hier zaai
is niet voor de gebroeden
maar wel voor de geborenen,
Zo waar als Jezus Christus tegenwoordig is
In 't Heilig Sakrament. »**

Dit alles gebeurde, volgens Dhr. René Lambrechts, om de vogelen van het zaaigraan te houden. « Al deze gebruiken hadden plaats vóór 1914. Bij mijn weten gebeurt het hier niet meer. »

(2) *Biekorf*, LVII, 1956, blz. 245-246.

(3) *Oostvlaamsche Zanten*, 26e jg., nr 3, mei-juni 1951, blz. 62-65.

Dit, voor wat de provincie Antwerpen betreft. Voor Oostvlanderen en dan meer bepaald voor de streek van Aalst, moest Dhr. F. Van Es een negatief antwoord geven. Hij deed navraag bij verscheidene **oude** boeren, maar zonder resultaat. De jongeren weten er natuurlijk niets van, nu het zaaien grotendeels gemekaniseerd werd. Ook in de literatuur was hem daarover niets bekend. Ter Laan in zijn « **Folkloristisch Woordenboek** » handelt er niet over. Ook op de 300 ingevulde vragenlijsten voor de enquête over het zaaien en het zaaigereedschap ingericht in 1959 door het Seminarie Volkskunde van de Rijksuniversiteit te Gent in samenwerking met de Bond der Oostvlaamse Folkloristen, kwamen slechts een paar gegevens over het mussenrecht voor :

K. 305 (Olen) : « het kruisteken wordt gemaakt voor het zaaien. Op de rechterhoek van de plek beginnen, onder 't bidden van het St.-Jansevangelie en de handvol graan verloren werpen op de weg of in de houtkant om de vogelen te voeden. »

K. 293 (Duffel) : « Vroeger wierp de boer de eerste handvol in de kant, terwijl hij het volgende gebedje opzegde :

Die tarwe zaai ik niet voor mussen
Vinken of ander gevee, (gevederte?)
Maar voor Jezus zoet,
Opdat hij er vrucht mede doet. »⁽⁴⁾

Dhr. M. Broeckhove raadpleegde enige Oostvlaamse boeren uit Munte, Elene, Scheldewindeke en Drongen. Resultaat : nihil. Daarentegen verklaarde dhr. Temmerman, 54 j., landbouwer te Drongen, dat hij een ander middel wist om de mussen te beletten de korrels op te pikken : « Tarwe moet de nacht vóór Kerstmis gezaaid worden, dan komen de mussen het graan niet oppikken. » Hij verklaarde eveneens gekonstateerd te hebben dat gronden waar niet precies de nacht vóór Kerstmis gezaaid wordt, veel van de mussen te lijden hebben.

Lic. R. van der Linden onderzocht het gebied van Lede en Herdersem (boven Aalst) tot Mater (bij Oudenaarde). Twee personen, één van Wieze en één van St-Kornelis-Horebeke, meenden tijdens hun mobilisatieperiode in **Limburg** daarvan iets gehoord te hebben. Beiden hebben willen schrijven naar vroegere relaties, maar er kwam geen spoor van leven meer. In het door hem bestreken gebied was het resultaat verder negatief.

(4) Zie verder het overeenstemmende versje meegedeeld door dhr. V. Wouters in « De Boer », nr 48, 26 november 1959, blz. 8.

Voor Westvlaanderen citeren wij eerst de kruimige uitspraak van Stijn Streuvels : « De boeren zijn hier veel te praktisch aangelegd om zaaigraan aan hun aartsvijanden — de mussen — te groffel te gooien. Ze slaan nog wel een kruisteken bij de eerste worp van het zaaigraan. Dat vinden ze voordeliger! »

Ook Walter Giraldo (Strijpen) heeft van het « mussenrecht » nooit gehoord. De landbouwer-folklorist André Bonnez (Stavele, 54 jaar) kende het gebruik evenmin. Hij heeft drie zegspersonen van 75 à 80 jaar aangesproken : « Eén wist van niets, de twee anderen hadden daar nog van gehoord en één wist te zeggen, dat in zijn jonge jaren zijn vader op zijn beurt vertelde van zijn vader, dat men eertijds bij het zaaïen de eerste grepe zaaigraan in de kant smeed, zeggende : **nè, 't es voor de veugels.** »

Voor Brabant noteerden we enige interessante gegevens, naast veel negatieve antwoorden. Mevr. Rutgeers, 70 j., wonende te Aarschot maar afkomstig uit een landbouwgezin, verklaarde het gebruik in de streek van Houtvenne, Westerlo en Westmeerbeek (Prov. Antwerpen) nooit te hebben gekend. Dhr. Victor Brems, 35 j., te Langdorp, heeft er nooit over horen spreken, maar kende een ander middel van mussenbekamping. Hij verklaarde namelijk : « Sooi Hendrickx, 60 jaar, wonende Vleminckxstraat te Langdorp, kent een gebed dat hij in een boekje had, maar aan niemand mocht medelen. Hij prevelde het terwijl hij zaaide, opdat de mussen het zaaigraan niet zouden oppikken. Het zaaïen moest gebeuren zonder te spreken. Hij zou zelfs de groet niet beantwoord hebben, die men hem toestuurde. Andere boeren maken nu nog wel een kruisteken met zaaigraan. »

Belangrijk waren tevens de verklaringen van Dhr. August Paessens, voorzitter van het Comité tot Bevordering van het Vreemdelingenverkeer te Aarschot. Dhr. Paessens, die een zeer betrouwbaar man is en het volksleven in zijn streek uitmuntend kent, verklaarde o.m. : « Deze gewoonte van het mussenrecht is mij bekend. Persoonlijk heb ik het nooit meer weten toepassen, maar vader heeft het me herhaaldelijk verteld. Hij zaaide en wij samen overegden het zaailand. Vooraleer zijn voorschoot aangebonden te hebben, legde hij mij uit : Peter, zijn vader (mijn grootvader), zou altijd eerst het mussenrecht geworpen hebben, en dan sloeg hij een kruis. Vader ook. Bij navraag zegt vader (72 jaar oud) dit gebruik geweten te hebben tot omstreeks 1880. Het was nochtans geen plaatselijk gebruik voor Aarschot en omgeving, maar werd gedaan rond

Zichem-Scherpenheuvel. Mijn overgrootouders waren vandaar afkomstig. »

Dit gebruik moet in de streek van Zichem dus uitgestorven zijn omstreeks 1880 en dit verklaart dan waarom Dr. Ernest Claes ons zei : « Het gebruik was in mijn heimatland (Zichem, Averbode, etc.) onbekend en ik heb er ook nooit over gehoord ». In zijn jeugd behoorde het daar blijkbaar reeds tot het verleden.

Over de **oorzaak** van het gebruik schreef Dhr. Paessens : « De volksmond wil of wou dat de vogelen op « vinkeslag » liggen bij een bezaaiing. Bij het gooien van de eerste greep zaad werd deze in de kant gegooid. De vogels vlogen dan **overheen** het zaailand de kant in waar ze hun gading vonden. De bedoeling is dus, de mussen **over** het zaailand te doen vliegen, in plaats dat ze er zouden neerstrijken. De mussen werden aldus in hun gulzigheid bedrogen. Ze zouden altijd naar die kant vliegen om nog hetzij restanten, hetzij nieuw zaad te vinden. Zij beschouwden het als een voederplaats en instinktmatig kwamen ze er naar terug. »

Ook Dhr François Grognet, van Waalse afkomst, 62 jaar oud, verklaarde het gebruik gezien te hebben omstreeks 1908 te Petit-Rœulx-lez-Braine, evenals te Gooik, Vollezele, Oetingen en Galmaarden, gemeenten waar hij als knaap met vakantie ging. Het gebruik stierf volledig uit sedert men met de machine begon te zaaien.

« Onbekend in de streek van Alsemberg » verklaart Dhr Constant Theys. Ook Ingenieur Paul Lindemans heeft er te Opwijk, noch in heel West-Brabant, ooit over gehoord. Het gebruik komt dus niet voor in zijn monumentale « **Geschiedenis van de Landbouw in België** »⁽⁵⁾ en wordt evenmin aangestipt in zijn studie « **De Folklore van het Graan** »⁽⁶⁾ omdat niet één van zijn Brabantse korrespondenten het heeft geciteerd.

Dhr. J. van Haver uit Zellik deelde ons mede wat hij opgetekend had bij Dhr. P. Meysman uit Zellik, 86 jaar oud : « Bij het begin van het zaaien maakte de boer een kruisteken, zegde b.v. « In de Naam van God » en smeed een klein handvolletje nutteloos weg. Dan begon hij te zaaien. Zo heb ik dat zien doen en horen zeggen tot 1880-90, maar later zelf nooit meer gedaan. Sommigen zeiden daar nog iets bij op zijn Romeins, maar dat weet ik niet meer. » Het gebruik is dus omstreeks dezelfde tijd te Zellik uitgestorven, als in de streek van Zichem.

(5) Bij « De Sikkel », Antw., 2 dln.

(6) In « *Eigen Schoon en De Brabander* », jg. XIII, passim.

Dhr. van Haver deelde ons tevens een schriftelijke reminiscentie mede uit het tijdschrift « **Limburg** » : « Als het zaaigraan uitgestrooid is, kruiselings over de akker gaan, Sint-Jansevangelie bidden, een handvol koren voor de mussen werpen en zeggen : Dit is voor u. Meer pikken ze niet op. » (MILLEM)⁽⁷⁾

Blijkbaar verwant hiermee zijn de formules : aarde voor de wormen⁽⁸⁾, plantjes voor de wormen⁽⁹⁾ en halmen voor de wormen⁽¹⁰⁾.

Dhr. Eugeen Van den Broeck uit Asse heeft over het gebruik nooit horen spreken in zijn streek.

Een paar gegevens vonden wij verder in het weekblad « **De Boer** », orgaan van de Belgische Boerenbond, waarin Dhr. V. Wouters sedert enige jaren zeer belangrijke bijdragen schrijft, die door onze volkskundigen niet over het hoofd mogen gezien worden. Bij een enquête « **Gebruiken in de Zaaityjd** », waarover in « **De Boer** » van 21 en 28 november 1959 door V. Wouters verslag werd uitgebracht, noteerden hij o.m. het volgende : « In de Kempen wierp men een handvol graan in de boskant om de mussen te voldoen. In de streek van Duffel zegde men hierbij :

Die zaai ik niet voor de mussen,
Vinken of ander gevee, (gevederte?)
maar voor Jezus zoet,
opdat hij er vrucht mede doet. »⁽¹¹⁾

Men zal dadelijk de verwantschap bespeuren met het rijmpje dat hoger door Dhr. Lambrechts werd medegedeeld.

Op ons verzoek richtte Dhr. Wouters een oproep tot de lezers van « **De Boer** » om te weten of zij zich nog iets van het « mussenrecht » herinnerden. Er kwam evenwel geen reactie.

Uit het voorgaande kunnen wij afleiden :

- op sommige plaatsen was het gebruik nog tot vóór de eerste wereldoorlog gekend;
- elders stierf het reeds uit omstreeks 1880;
- door analogie zouden wij geneigd zijn te denken, dat het zogenaamde mussenrecht, afgezien van de praktische verklaring die Dhr. Paessens er van gaf, ook aanleunt bij de vroegere offers. Het welslagen of het mislukken van de oogst werd

(7) In « *Limburg* », XI, 1929, blz. 11.

(8) « *Biekerf* », X, 1899, 192.

(9) FRERE : « *Limburgsche Volkskunde* », I, Hasselt, 1926, blz. 26.

(10) « *Volkskunde* », LVI (1955), 150.

(11) In « *De Boer* », nr. 48, 28 november 1959, blz. 8.

inderdaad afhankelijk gesteld van de inwerking van allerhande geesten en spookgestalten. Nadien werd beroep gedaan op de heiligen. Het is wellicht niet uitgesloten dat ook het musenrecht, althans aanvankelijk, zulk een offergave was, net zoals de Oostvlaamse visser de eerste gevangen vis terug in het water wierp, als offer voor Osschaard.

A. M. LAMEND en A. VAN HAGELAND

De werkgroep Volkskunde op de konferentie Polariteit van de cultuur

Te Gent had van 27 tot 29 oktober een konferentie plaats gewijd aan de polariteit van de cultuur. Men besprak in hoofdzaak de wisselwerking tussen de wetenschap en haar resultaten en de volksopvoeding. Naast de sociale, medische, geschiedkundige en economische wetenschappen, de landbouw-, natuur- en bedrijfswetenschappen was ook een werkgroep gewijd aan de volkskunde.

Deze werkgroep had als voorzitter Prof. Dr. P. De Keyser; als sekretaris ondergetekende.

De werkgroep Volkskunde kwam bijeen op vrijdag, 28 oktober 1960. Om organisatorische redenen, onbekend aan de leiding van de werkgroep, waren alleen twee uren tijd toegemeten aan de bespreking van de polariteit van de cultuur in verband met de volkskunde. Daarom moest al te snel worden gewerkt en konden niet alle punten in de groep grondig worden besproken.

De preadviezen van Prof. Dr. P. De Keyser en Dr. J. Weyns werden daarom ook zeer kort door hen gekommentarieerd. De preadviezen luiden als volgt :

PREADVIES WETENSCHAPPELIJK STANDPUNT,

DOOR

Dr. P. DE KEYSER, HOOGLERAAR RIJKSUNIVERSITEIT GENT.

Het zou te gemakkelijk zijn de Volkskunde te bepalen als de kunde, de kennis of de wetenschap van het Volk. We weten hierdoor nog niet wat Volk eigenlijk is. Is volk de som van de mensen, die een bepaalde streek, een land of een staat, bevolken? Volk in Volkskunde is zeker niet synoniem van bevolking. In de Volks-

kunde wordt de nadruk niet zozeer gelegd op de enkeling als op het gemeenschappelijke, het kollektieve dat de enkelingen verbindt.

In de Volkskunde wordt de verhouding bestudeerd van de enkeling tot de gemeenschap, de grote of kleine groepering van mensen, b.v. de invloed die van de traditie uitgaat op het stoffelijk en geestelijk leven van de volksverbonden mens. Van Europees standpunt uit delen we de volkeren der aarde grosso modo in als beschaafde en onbeschaafde volkeren. Er zijn veel schakeringen van beschaafdheid; zo kan men ook een derde kategorie van half-beschaafde volkeren onderscheiden, die we met de U.N.E.S.C.O. tot de onderontwikkelde volkeren rekenen.

Het is genoeg bekend dat naast de Volkskunde zich ook de Volkenkunde (of Etnologie) met het volk (Etnie) als studieobject aandient. Het dient gezegd dat tussen beide wetenschappen: Volkskunde of folklore en Volkenkunde of etnologie er geen principieel verschil is, dan dat de eerste wetenschap zich toelegt op de studie van de « beschaafde » volkeren, de tweede op die van de « onbeschaafde » volkeren. Beide wetenschappen streven éénzelfde doel na: kennis van de mens binnen het raam van zijn stoffelijke en geestelijke gemeenschap.

Het verschil ligt vooral in de graad van beschaafdheid van de gemeenschap, van de gemeenschapskultuur. De gemeenschap bij de zg. primitieve volkeren vertoont een straffer eenheid, terwijl de gemeenschap van volksgroeperingen binnen een beschaafd volk of kultuurvolk onvermijdelijk de invloed ondergaat van een leidende stand, de zg. élite of intelligentia, die in de kapitalistische maatschappij het karakter vertoont van een laag, een stand of een klasse.

Onder invloed van die horizontale indeling van de « feodale » maatschappij en daarna van de « burgerlijke » dito heeft men het volk, dat sedert de Romantiek als de bron van het oer-eigene werd verheerlijkt, feitelijk veréénzelvigd met het « vulgus in populo ».

Aldus werden in de Volkskunde van de 19de eeuw de hogere standen uitgesloten ten voordele van de lagere. Zo werd gedweept met de bij uitstek « konservatieve » stand: de agrariërs of de boeren. Volkskunde was boerenkunde!

In de democratische tijd is men een vertikale indeling gaan verkiezen, om de eenvoudige reden dat nationale of volkse geestesgesteldheid onmogelijk, trouwens door de feiten tegengesproken, beperkt kon zijn tot één stand.

Ook een vertegenwoordiger van de hogere standen, adel of burgerij kan zich door de aandrang van zijn innerlijk wezen één voelen met het volk, waartoe hij door afstamming of taal behoort.

Binnen ieder mens heeft vroeg of laat een zielestrijd plaats tussen het progressieve rationele en het konservatieve traditionele of irrationele. Bij bepaalde individuen helt het éne over boven het andere zodat naast overtuigende rationalisten ook niet minder overtuigde traditionalisten binnen een volk voorkomen.

In elk geval loopt de scheiding tussen beide types, de progressieven en de konservatieven, niet horizontaal, maar vertikaal.

« Volks zijn » is bijgevolg in een volksgemeenschap een wijze van verhouding (de Zwitserse volkskundige Richard Weisz spreekt van « eine Art des Verhaltens ») van de enkeling tot het « zijn » of tot de werkelijkheid. Deze bijzondere verhouding spruit voort uit het feit dat de mens te gelijkertijd individu is en gemeenschapswezen. De mens is een individueel-sociaal wezen. Lichten we nog even het « volkse » in dat individueel-sociaal wezen toe : het individu is weliswaar verbonden aan de gemeenschap, waarin hij als het ware wortelt, maar het individu is ook zichzelf. Daar ontstaat in hem een spanning, die hem in bepaalde gevallen doet handelen overeenkomstig of tegen een traditie in. Handelt hij overeenkomstig de traditie dan handelt hij volks. De Volkskunde nu bestudeert dat « volkse » i.c. het volksleven zoals het gegroeid is uit de wisselwerking van gemeenschappelijke of kollektieve en individuele gedragingen binnen een bepaalde volksgemeenschap. Het doel van de volkskunde is de kennis van de mens, meer bepaald van de « volkse » mens, die zich verbonden voelt met een volk, dat zelf uit verschillende gemeenschappen is samengesteld.

De geestesgesteldheid van deze mens, van deze « volksmens » of « volkse mens » openbaart zich zowel in zijn gedragingen (zijn handelingen) als in zijn bijgeloof in de voorwerpen of dingen, de « volksgoederen » (zijn woning, zijn gereedschappen, zijn kledij, zijn kunst), die hij voortbrengt.

De verklaring voor die gedragingen en van die voorwerpen zoekt de volkskundige in de menselijke geest. Om die reden behoort de Volkskunde tot de geesteswetenschappen als daar zijn de geschiedenis, de godsdienstgeschiedenis, de politieke geschiedenis, de kunst-, de literatuur-, de rechtsgeschiedenis. Het zijn alle cultuurwetenschappen. Wat de Volkskunde van die andere cultuurwetenschappen scheidt, is haar instelling tot haar object. Waar de cultuurwetenschappen steeds hun blik richten op het individuele, richt

de Volkskunde de hare op het kollektieve en tevens op het individuele, op het sociale. Volkskunde mag echter niet verward worden met de psychologie, ze is geen volkpsychologie, noch met de sociologie, ze is geen volkssociologie. Ze heeft haar eigen gebied, de studie van het volksleven binnen een traditionele gemeenschap.

Ze bestudeert niet het volk of de volksmens alléén zoals de volkpsychologie dat doet, niet de volksstratifikatie of de volksklasse alléén zoals de volkssociologie, maar de volksmens of volkse mens en het volksgoed tegelijk, m.a.w. de volkskultuur. Men herkent een volk aan de eigen aard van zijn stoffelijke en geestelijke volkskultuur.

PREADVIES VOLKSOPVOEDKUNDIG STANDPUNT,

DOOR

Dr. J. WEYNS, KONSERVATOR OPENLUCHTMUSEUM BOKRIJK.

Volkskunde en Volksopvoeding.

1. Er zijn resultaten en inzichten, verworven door de volkskunde, die geschikt zijn om ter kennis gebracht te worden aan de bredere volkslagen. Verruiming van inzicht, verrijking van het geestesleven zullen het resultaat zijn. De zin van nog bestaande gebruiken; de betekenis van nog gebruikte doch niet meer begrepen woorden en uitdrukkingen; het waarom en hoe van bepaalde vormen en verschijnselen uit de stoffelijke volkskultuur (b.v. uit landelijke bouwkunst) : de historiek van zelfs dagelijkse gebruiksvoorwerpen : zovele feiten kunnen meegeëld worden voor de geestesontwikkeling van het volk. Middelen van de mededeling zijn : gesproken woord, tijdschriften, radio, televisie, tentoonstellingen, musea. Het oudere middel was vooral het tijdschrift : denken we inzonderheid aan het pionierswerk van G. Gezelle. Het jongste en meest inslaande middel is de televisie. Dat ook volkskundige musea, maar dan in hun meest volkse vorm en gekoppeld aan bepaalde behoeften van de tijd (toerisme!), belangrijk kunnen zijn als instrument van de volksopvoeding, bewijst het openluchtmuseum te Bokrijk : 1958 : 220.000 bezoekers; 1959 : 285.000 bezoekers; 1960 : \pm 220.000 bezoekers (laag cijfer denkelijk wegens slecht weder).
2. Zolang wij zullen belang hechten aan de eigen volksaard, moeten de uitingen van deze volksaard weldoende inwerken op ons volksbewustzijn.

In Duitsland is steeds veel belang gehecht aan de waarde van de volkskunde voor de « Volkswerdung » (Möser, Arndt, Jahn, Riehl). De toegepaste volkskunde is van bijzondere betekenis voor « die praktische Gestaltung unseres völkischen Lebens » (Bach). Schrijnen drukt het zo uit : « Op anderen en telkens weer anderen zal hij (de hogerbeschaafde) de diep gevestigde overtuiging overstorten, dat hij tot het volk behoort met lijf en ziel, dat het volk van zijn geboortegrond, van zijn vlees, zijn bloed, zijn gebeente is. Zo wordt geteeld echte, onvervalste vaderlandsliefde ». Voor ons Vlaamse bewustwording mogen we bedenken wat de zantersarbeid van Gezelle heeft betekend, en de Vlaamse volksliederen van een Van Duyse en De Coussemaker.

3. Te onderzoeken is, of de volkskunde, die de volksgebruiken inventarieert en hun ontwikkeling volgt, in bepaalde gevallen niet beschermend kan optreden om verlies te voorkomen. Dit is een delikaat punt. Het heeft geen zin, iets wat stervende is, kunstmatig in het leven te houden. Maar we denken hier aan b.v. de schutterijen uit Limburg : er zit nog genoeg leven in, maar als van hogerhand wordt meegewerkt om goede gelegenheden te scheppen om dat leven te manifesteren, is het voortbestaan van deze groepen er zeker bij gebaat.
4. Kan de volkskunde iets leveren ten bate van een goede vrijetijdsbesteding? Het kan geenszins de bedoeling zijn, gewone volksmensen te veranderen in echte volkskundigen. Maar er zijn vele volksmensen die belang stellen in het volksleven en die er veel van af weten. Zij kunnen alvast goede diensten bewijzen bij het verzamelen van volkskundig materiaal (b.v. invullen vragenlijsten Volkskundeatlas). Ongeschoolde krachten kunnen, onder leiding, nuttig werk verrichten. We verwijzen naar de tientallen heemkundige kringen. We kennen ambachtslieden die, na kennismaking met de volkskunde, alles over hun ambacht en hun patroon verzamelen. We kennen eenvoudige boeren die, op ons verzoek en volgens onze richtlijnen, schrijfboeken aantekeningen over hun bedrijf hebben gemaakt. Het openluchtmuseum van Bokrijk bezit verscheidene verzamelaarsmedewerkers tussen de ongestudeerde lieden.
5. We leven in een tijd dat gewinzucht en andere drijfveren de massa willen boeien met allerlei spektakels en aantrekkelijkheden, waarbij meestal ook objecten uit de volkskunde worden betrokken. Vaak betreft het hier commerciële folkloristische

kitsch. De volkskunde kan hier een voorlichtende taak vervullen. Eerbied voor het onvervalste traditionele kultuurgoed!

6. Wat te zeggen over volkskunde in de jeugdopvoeding? Er kan wel geen spraak van zijn, de volkskunde als studievak op het leerprogramma te plaatsen. Maar wel kan en moet bij gelegenheid het volksgoed erbij betrokken worden. Dat kan vooral in lessen van taal, geschiedenis, muziek. De banden met het heem versterken en bewust worden moet de bedoeling zijn. Voor het onderwerp volkskunde en school wordt hier verwezen naar de studies van Prof. P. De Keyser (Folklore en onderwijs, 1933) en Prof. K. C. Peeters (De paedagogische betekenis van de folklore, 1938).

Voor de jeugdbeweging (scouts enz.) heeft de volkskunde allicht nog meer belang dan voor de school, omdat men hier niet gebonden is aan een schoolprogramma en omdat de jeugdgroepen door hun tochten en verplaatsingen inniger contact nemen met ons volksgoed.

De levendige bespreking, waaraan door alle aanwezigen werd deelgenomen, behandelde punt voor punt de hoofdgedachten van de preadviezen. Negen besluiten werden op de algemene vergadering naar voren gebracht. De drie eerste hadden betrekking op de volkskunde als wetenschap. Het was nodig nogmaals duidelijk het gebied en de bepaling van het vak volkskunde te omschrijven en te beklemtonen. Zij werden als volgt geformuleerd :

1. Het verschil tussen de **volkskunde** en de **volkenkunde** als autonome wetenschappen, dient te liggen in het studieobject : de volkskunde bestudeert de volkskultuur van één volk, de volkenkunde de volkskultuur van verschillende volken.
2. De volkskunde bestudeert het gehele volk d.w.z. alle geledingen waaruit het bestaat.
3. De volkskunde als wetenschap heeft een eigen gebied : de studie van de volkskultuur d.w.z. de wisselwerking tussen de volkse mens en het volksgoed. Volkskunde is dus niet uitsluitend volksociologie en ook niet uitsluitend volkspsychologie.

De zes volgende besluiten hadden betrekking op de waarde van de volkskunde voor de volkskultuur. Zij luiden als volgt :

4. De volkskunde en de volksopvoeding heeft zowel het recht als de plicht de resultaten en de inzichten, verworven door de volkskundige wetenschap, ter kennis te brengen van de bredere volkslagen o.m. door middel van de moderne kommunikatie-middelen.

5. Bepaalde uitingen van het volkseigen hebben belang voor de groei van het Vlaamse volksbewustzijn.
6. Zinrijke gebruiken moeten aangemoedigd worden (b.v. door goede gelegenheden te scheppen).
7. Ook de resultaten van het volkskundig onderzoek dienen gepopulariseerd te worden. Voor de volkskunde is dit nog gemakkelijker dan bij de andere wetenschappen omdat die resultaten rechtstreeks tot de volkse mens spreken.
8. De volkskunde heeft een grote voorlichtende taak te vervullen bij de organisaties die kommerciële folkloristische kitsch verspreiden. De bestaande volkskundige verenigingen en officiële commissies moeten aandringen op een waardige feestcultuur, die eerbied heeft voor het onvervalste traditionele kultuurgoed. Konkrete middelen moeten door hen dringend worden bestudeerd en toegepast.
9. De volkskunde dient als studievak opgenomen te worden in het programma van de kweekscholen (normaal onderwijs). Via de jeugdbewegingen kan bewerkt worden dat de huidige gebruiken meer stijlvol zouden gebeuren.

Drs. R. HAESERIJN,
Assistent Seminarie Volkskunde,
Rijksuniversiteit te Gent.

**DOODS-, BEGRAFENIS- EN ROUWGEBRUIKEN
IN HET ARRONDISSEMENT DENDERMONDE.**

door J. PIETERS.

Dit met de Alfons De Cockprijs bekroonde werk, typografisch zeer verzorgd en geïllustreerd, is verschenen. Het is een uitgave van de Bond der Oostvl. Folkloristen en is te bekomen op het sekretariaat van de Bond, Oscar de Gruyterstraat, 36, Gent. Prijs: 75 F (55 F voor de leden), te storten op postrekening n° 969.46 van de Bond der Oostvl. Folkloristen, Gent, met vermelding van de titel op het strookje.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen.

Onderzoek naar de Sagenmotieven in het Land tussen Leie en Schelde

door

Lic. S. BOHEZ. (*)

G. Spookdingen.

Onder een dergelijke titel kunnen zeer uiteenlopende sagen samen-gebracht worden.

In de eerste plaats vermelden wij hieronder het verhaal over het toverstoeltje dat steeds op zijn zelfde plaats terugkeert, zelfs nadat het aan stukken gekapt werd. Alleen de verbranding ervan door een geestelijke is doeltreffend (138).

De sage over het geheimzinnig spookding dat zich in de grond verplaatst kan wegens zijn onheilspellende gevolgen wellicht evengoed onder het hoofdstuk der voortekens worden gebracht (139) (1).

Volgens een paar vertellers bestaan er in dit verband nog andere spookdingen die een betoverende kracht uitzenden (140, 141).

Tenslotte noteren wij ook een klokkensage. Dit verhaal bevat wel enkele gelijkaardige bijmotieven als de reeks over verzonken klokken, doch van dit hoofdtema zijn wij er nergens in geslaagd iets op te tekenen (142).

138. Toverstoel komt steeds terug als men hem verwijderd. (Nazareth)

In de Warandestraat is er een hof waardat het in den tijd ook nog gespookt heeft, dat was daar een melkstoelke en gelijk waardat ze dat stoelke zetten het stond altijd weer op zijn plaats, en den onderpastoor ging daar naartoe en zei: « Ik zou dat stoelke kapot kappen » en ze deden het en 't stond weer op zijn plaats, geheel gemaakt en dat heeft geduurd totdat de onderpastoor dat stoelke verbrand heeft.

NACHTERGAELE Aloïs, Werkman, 92 jaar, NAZARETH

139. Toverding in de grond verplaatst zich. (Nazareth)

Dat hof van C., ik heb altijd horen vertellen dat het vermaledijd is, want daar zit er iets in de grond dat alle jaren nader komt, dat is er ingestoken op het uiteinde van het hof en alle jaren komt het ne

(*) Vervolg van bijdragen verschenen in Oostvl. Zanten, XXXV (1960), blz. 166-182 : I. Geestenwereld. A. Watergeesten. B. Aardgeesten-Kabouters. C. Vuurgeesten; blz. 191-212 : D. Luchtgeesten. E. Plaaggeesten. F. Spookdieren.

(1) Zie onder K. Voortekens.

stap nader en ik heb altijd horen zeggen, dat ne keer dat het aan het gebouw komt, geheel het hof zal verwoest worden.

BODEREZ Remi, Landbouwer, 87 jaar, NAZARETH

140. Toverding betovert paarden. (MulleM)

Op het verste van Mullem, ginder, reden zij ne keer met een voiture, getrokken door een paard en al metnekeer zagen ze daar iets langs de baan en dat paard wierd altijd voort ommege-slagen zonder dat zij daar iets kosten aan doen.

VAN DEN BOSSCHELLE Leon, Klompenmaker, 87 jaar,
MULLEM (Eine)

141. Variante (Kruishoutem)

In de Ysebertstraat aan « 't Kort Haagske » heeft het daar ook nog gespoekt. Want het was langs daar dat de heren van Nokere met hulder peerden en koetsen naar Olsene naar de statie reden en 't heeft meer dan ne keer gebeurd dat hulder peerden als ze aan « 't Kort Haagske » kwamen verschoten en op de vlucht sloegen.

't Was daar 's avonds altijd alzo gerucht te horen in de lucht en een beetje verder stond er daar langs de kant van de baan een witte schijf. En van eigens dat die paarden daarvan op de vlucht gingen.

VAN ASSCHE Désiré, Timmerman, 84 jaar, WAREGEM
(Kruishoutem)

142. Klokken vliegen uit de toren. (Ouwegem)

Ik heb toch nog gehoord van de klokken die hier voortijds wegvlogen. Wat dat het eigenlijk was en weet ik niet maar ze vertelden dat iedere keer dat ze wilden gaan luiden dat de klokken wegvlogen en 't was alge-lijk wat ze daar aan deden, dat bleef hetzelfde, en jamaar, zij en waren nievers te vinden dan.

De pastoor heeft hem daar dan ne keer mee gemoeid, hij heeft die klokken overlezen en sedertdien zijn ze toch in de toren blijven hangen.

MOERMAN Leonie, Huishoudster, 78 jaar, OUWEGEM (Eke)

H. Geesten in de gedaante van mensen.

In onze verzameling maken wij een onderscheid tussen mannen- en vrouwengedaanten waarin geesten soms verschijnen. Nochtans treden in beide onderverdelingen gelijkaardige motieven op.

Enkele vertellers spreken slechts over een zeer geheimzinnige ontmoeting met een vreemd uitgedoste ruiter (145), ofwel met een dame die rond de hoeve doolt (153, 154) en zich af en toe ook wel onzichtbaar kan maken (152).

Ergere bedoelingen steken achter het feit dat deze geesten de een-

zame en vreesachtige wandelaars vergezellen (143, 144, 148) (1) en soms misleiden (147).

Hierbij hoorden wij ook van « de zwarte madam » die een persoon vergezelt en hem van een reddingspoging weerhoudt (156) (2). Een interessant motief dat wij meermaals aantreffen is de ontmoeting met een geest die niet antwoordt op een groet (3). In één enkele sage verschijnt die geest als een heer (146), elders is het telkens een dame « die reuzelt van de zijde » en soms toevallig (149, 150) ofwel door de kracht van het gebed (155) opnieuw verdwijnt.

1. Mannen.

143. Door drie mannen vergezeld. (Nokere)

Mijn vader zat daar ne keer verdoold in de Roeytjes te Nokere ah, ja, gij weet wel waar dat het is, en 't was gelijk hoe dat hij ging, hij en kost daar niet uit totdat hij begost te lezen, dan kwam hij op de baan maar er stonden daar drie heren die met hem megingen. Hij ging door Nokeremeersen maar in den donkeren was hij tot aan de beek gesukkeld en gelijk hoe dat hij probeerde, hij en kost onmogelijk op de goede baan geraken. Ten langen laatste geraakte hij toch op 't harde en hij en was daar niet ver van B. aan 't kapelleke, er brandde daar een lichtje en hij trok daar naartoe. Zij en wilden niet opendoen voordat hij zei wie dat hij was. « 'k Ben ekik Kamiel Nolf » zeide hij. Dan deden ze open en dat vrouwmens was juist bezig met hare vent te verzorgen, want hij was ziekelijk. Daar kost niemand met hem meegaan, maar ze gaven hem ne lanteern en 't was gedaan, die drie heren waren niet meer te zien en hij vond gemakkelijk zijnen weg naar huis.

NOLF Celina, Huishoudster, 52 jaar, WORTEGEM

144. Variante. (Zingem)

Mijn nonkel Bruun kwam alzo ne keer naar zijn hof waar dat het ook nogal toverde — en daar gingen met hem twee zwarte mensen mee, elk langs ne kant en als hij aan het hof kwam waren ze weg.

VAN LANCKER Marie, Huishoudster, 81 jaar, ZINGEM

145. Nachtelijke ontmoeting met een vreemde ruiter. (Moregem)

Ik was alzo ne keer op gang in Moregem kouter en ten twaalven van de nacht hoorde ik alzo getrampel van peerden en 't en duurde niet lang of ik zag daar enen afkomen te peerde en het was gelijk dat hij nen haren mantel aan had, 't was al haar dat ik zag.

COUSSEMENT Honoré, Landbouwer, 78 jaar, PETEGEM
(Wortegem)

Sinninghe, Katalog, p. 70, nr. 310 :

« Andere Erscheinungen von weissen Frauen.

(1) D. Sie begleitet Wanderer (ohne zu sprechen).

(2) F. Andere Begegnungen : schwarze Frau.

(3) A. Sie erwidert den Gruss eines Vorübergehenden nicht.

146. **Vreemde ontmoeting. (Ouwegem)**

Ik had ne keer op nen winteravond wafels gebakken en mijn broer en mijn zuster kwamen ook naar hier en in dat galgestraatje hier kwamen ze nen heer tegen, ze zeiden « goên avond », maar dien heer zei niets en als ze ommekeken en zagen ze hem niet meer.

MOERMAN Leonie, Huishoudster, 78 jaar, OUWEGEM (Eke)

2. Vrouwen

147. **Door een juffrouw geleid. (Wortegem)**

K. N. van Wortegem zat alzo ne keer misleid ten twaalven van den nacht en daar liep met hem altijd een juffrouw mee en als hij stond, bleef zij ook staan en sloeg hij ievers in, zij ging met hem mee. En hij wierd altijd voort misleid van haar. Op ne keer kwam hij voor ne groten barm te staan, peisde hij, maar hij schipte daar ne keer naar en dat was weg en hij kost door.

VERCRUYSSSE Marie, Huishoudster, 76 jaar, BEVERE (Wortegem)

148. **Variante. (Elsegem)**

Mijn broer kwam alzo ne keer niet ver naar huis en hij wierd toch wel geleid van een vrouwmens, heel in het wit gekleed. Als hij aan de deur kwam, riep hij naar moeder maar zij en kwam nog niet te rap opendoen en dat vrouwmens bleef daar heel den tijd bij hem staan totdat hij binnenging. En hij zei dat zij heel de weg vlak voor hem gegaan had en als hij ievers bleef staan stond zij ook stil.

149. **Vrouw in zijde gekleed, antwoordt niet op een groet. (Nokere)**

Op 's Hondsknok heb ik nog een vrouwmens tegengekomen dat reuzelde van de zijde en ik zei « goênavond » en zij en zei niets en als ik ze voorbij was en ik keek om, dan en zag ik al niets meer.

VAN ASSCHE Cyriel, Werkman, 76 jaar, NOKERE

150. **Variante. (Mullem)**

Ik heb hier 's avonds toch ook nog een witte dame tegengekomen, en ik zei « goênavond » en zij zei niets en als ze ging kost ge ze horen reuzelen van de zijde, en als ge ze voorbij waart, en ge keekt om, dan en zaagt ge ze niet meer.

DEKENS Benoit, Werkman, 66 jaar, MULLEM (Huise)

151. **Variante. (Huise)**

Ik heb nog van die witte wijven tegengekomen 's avonds en als ge goênavond zeidt dan en spraken ze daar niet op.

152. **Dame maakt zich soms onzichtbaar. (Wortegem)**

Als ons vader ging melken zei hij dat er daar een dame liep. Dat was enige avonden achter reke en het heeft nog geweest dat ze er met

enigen gingen achter zoeken, maar zij en vonden telkens niets, en dan almetnekeer zagen zij haar were lopen langs nen andere kant.

LIETANIE Marie, Huishoudster, 74 jaar, NOKERE (Moregem)

153. Twee vrouwen wandelen 's nachts over de hofstede. (Nazareth)

Daar was hier nen boer — ik heb hem te wreed wel gekend — die 's nachts ne keer moest opstaan om een zeug te versteken of toch also iets en als hij buitenkwam liepen er op zijn hof twee vrouwenmen, ewel, wat moest dat daar dan lopen al doen? Dat was toch ook toverij?

NACHTERGAELE Aloïs, Werkman, 92 jaar, NAZARETH

154. Variante. (Kruishoutem)

Ginder aan de café « De platte Beurs » in Kruishoutem woonde er daar ne St., ewel, 't heeft daar ook gespookt, 't was daar gelijk altijd een juffrouw te zien. Ja, ja, maar in den tijd waren we daar allemaal schui van en als we naar Machelen gingen, gingen we ver al rond, want wij en zouden langs daar niet durven komen hebben.

GOEMINNE Achiël, Landbouwer, 74 jaar, KRUISSHOUTEM

155. Dame verdwijnt door kracht van het gebed. (Wortegem)

Voortijds, in de tijd dat zij 's nachts lijnwaad te bleken legden moesten ze dat dan zitten waken tegen het stelen. Het gebeurde dan dat ze een dame zagen met een schoon lang zijden kleed dat reuzelde als ze ging. Ze vroegen haar wat dat ze deed, maar zij sprak nooit een woord. Dat deed raar also te midden van den nacht en ze maakten ulder daar schui van en ze moesten beginnen lezen opdat ze zou weggaan.

NOLF Celina, Huishoudster, 52 jaar, WORTEGEM

156. Zwarte madam. (Ooike)

Vroeger viel D. S. eens als dood voor de voeten van den verschrikten boer. Zijn wijdopen angstogen draaiden wild in hun holten en uit zijn mond was geen woord te krijgen. De boer schold hem uit voor alles wat slecht was maar D. S. bleef zwijgen. Pas 's morgens vertelde hij stuksgewijs, al wat hij dien nacht onderstaan had, U moet weten, dat de enige vrouw die de idioot ooit lief had, versmoorde in de Schelde. Nu, ter zake, wat hij dien vreeslijke nacht zag — of was het misschien maar een nachtmerrie? — deed de boer hem nu opnieuw voor het werkvolk verhalen. D. S. begon: « 'k Liep te Kruishoutem over de vierstraat, toen er een madame, gans in het zwart gekleed, naar mij toekwam. Ik stapte voort tot aan de beek. De zwarte madame volgde op gelijke afstand. Over de beek zag ik een witte verschijning, die maar gedurig naar mij riep: « Ik en kan er niet over. Ik en kan er niet over. » Opeens herkende ik in haar mijn Lisa, die in de Schelde versmoord is. « Lieze » riep ik « 'k zal u helpen ». En ik stak mijn hand uit om haar over de beek te trekken. Op dat zelfde moment sleurde de zwarte madam mij mee en ik zag vlak voor mijn

ogen hoe Lieze gillend verdronk. Dan loste de zwarte vrouw mijn vest en gebod mij seffens weg te lopen « Ik al hier » zegde zij « en gij aldaar ». Toen heb ik van schrik gedraafd als een paard tot ik hier op het hof halfdood neerviel en de boer mij slaping gaf ».

(Uit de volksmond overgenomen in een onuitgegeven roman van DE LONGIE Albert, Onderwijzer, 39 jaar, OOIKE (Kruishoutem)

I. Terugkerende doden.

Als terugkerende doden zijn er eerst de verzetters van « palen » (d.i. grensstenen) die door een dronkaard (157, 158) of « ne stouterik » (d.i. een durver) verlost worden omdat deze hen het juiste antwoord geven. (1)

Heel wat afgestorvenen keren na hun dood terug tot zolang iemand een verzuimde belofte volbrengt (160 - 162, 165) elders is het tot de naaste verwante diens verzuimde zondagsplicht heeft volbracht (163) (2).

Ook om reden van geldschulden (164, 170) of wegens onrechtvaardige erfenisverdeling (166, 171) zijn sommige doden gestraft om terug te keren (3). In een paar gevallen draagt vereffening van schuld (164) ofwel het bouwen van een kapel (166) bij tot hun verlossing.

De geesten van zelfmoordenaars (167, 168) (4) en gefolterden (169) keren terug naar de plaats van de misdaad. Eens is het de geest van een toverheks die moet terug komen, omdat zij er niet in geslaagd was haar zoon de toverkunst te leren (173). Slechts eenmaal treffen wij het motief aan dat men een handdoek reikt aan de terugkerende dode, die er de hand in brandt, want « zij kwam uit het vagevier » (179).

Elders komt een geest terug met de boodschap dat de afgestorvene in de hemel is (172). Zeer dikwijls gaat die terugkeer gepaard met spookgebeurtenissen (160, 165, 167, 168, 171, 176).

Enkele keren vermelden de vertellers de gedaante waarin de afgestorvenen opnieuw onder de levenden verschijnen : o.a. als witte hond (177), als weerwolf (178), als niet-geïdentificeerd diertje (165) en als stalkaars (38 - 46).

I. Worden verlost

157. Grenssteenverzetter door een raad verlost. (Moregem)

Ik heb hier vroeger nog horen vertellen dat er alzo 's nachts rondliepen en de palen rond de mensen ulder land gingen gaan verzetten en ze liepen al klappend : « Waar zou 'k ze zetten, waar zou 'k ze zetten? » En daar was alzo 's avonds ne keer enen langs de baan en hij was een beetje bedrankt en hij hoorde ook enen bezig : « Waar zou 'k ze zetten, waar zou 'k ze zetten » en hij antwoordde : « Zet ze waardat ge ze gevonden hebt. »

VAN DEN BROECKE Remi, Landbouwer, 84 jaar, MOREGEM (Ooike)

Sinninghe, Katalog.

(1) op p. 75, nr. 404

(2) op p. 75, nr. 402

(3) op p. 77, nr. 434

(4) op p. 77, nr. 435

158. **Variante. (Heurne)**

Daar was er hier enen die 's nachts palen ging gaan verzetten en hij liep daar dan altijd mee over en weer en « Waar zou ik hem zetten, waar zou ik hem zetten » zei hij altijd voort, maar op ne keer kwam er daar enen voorbij die een glas te veel gedronken had. « Verdomme, zei hij, zet ze waardat gij ze gevonden hebt » en hij en heeft niet meer rondgelopen.

VAN DER STRAETEN Edmond, Landbouwer, 94 jaar, HEURNE

159. **Variante. (Wannegem-Lede)**

Mijn vader heeft dat nog dikwijls verteld van enen die hier weerkwam en die de palen ging gaan verzetten, en ge kost hem zien lopen met een paal op zijn hoofd en hij zei altijd maar : « Waar zou ik ze zetten, waar zou ik ze zetten? » Op nen avond ook waren er daar toch ne keer stouteriks, die daar dichte tegen kwamen en zij zagen hem weerom lopen en weer hetzelfde : « Waar zou ik ze zetten, waar zou ik ze zetten? » en daar was enen die zei : « Zet ze waardat ge ze gevonden hebt » en sedertdien en heeft hij niet meer geweest.

CLAUWAERT Remi, Hovenier, 75 jaar, WANNEGEM-LEDE
(Huise)

160. **Terugkerende dode vraagt iemand een belofte te volbrengen. (Huise)**

Dicht bij mijnen thuis was er daar ook ne keer een hof waardat er een linde aan 't hekken stond met van onder also wat struikgewas. Nu op ne keer kwam er daar ook iemand voorbij en dat was juist den dag dat er daar 's nuchtings nen doden was weggedragen om begraven te worden, en als die vent nu aan dien boom kwam, en kost hij almetnekeer niet meer verder gaan, 't was gelijk dat hij door dat struikgewas tegengehouden wierd. « Wat begeert ge van mij? » vroeg die vent. « Wel, » werd geantwoord, « ik heb een belofte gedaan die ik niet volbracht heb, zoudt gij die voor mij niet meer willen doen? » en hij zei die belofte. Die vent zei dat het goed was en beloofde dat hij die belofte zou volbrengen en alles was weerom normaal en hij kost gemakkelijk daar weg gaan.

VINDEVOGEL Zoë, Onderwijzeres, 51 jaar, IIUISE

161. **Variante. (Kruishoutem)**

Dat is pertank echt gebeurd, dat heeft mijn moeder tegengekomen. Als ze nog kleine was werkte ze daar waar dat nu dat huis over « 't Kloefke » langs dezelfde kant zo een beetje schuin vooruitspringt. Nu op nen avond had ze daar lange moeten werken en 't was al rond den twaalfen als ze naar huis ging en ze moest dus door de plaatse gaan. En als ze op de plaats is, ziet ze toch wel tegen de kerk iemand staan en dat was iemand die nog maar veertien dagen begraven was. Ge kunt peizen hoe dat mijn moeder verschoot, ah ja, hoe zoudt ge zelve zijn. Thuisgekomen zei ze dat aan haar moeder die meekwam om te kijken maar zij en zag niets. 's Anderendaags, 't was toch weerom laat als zij gedaan had en naar huis kwam en dat stond er toch weer

aan de kerk. Ze komt thuis en vertelt het weer aan haar moeder. « Ewel, » zei haar moeder, « als zij daar morgen weer staat, dan gaat gij er bij en vraagt : « Wat begeert ge van mij ? » Dat was goed, 's anderendaags kwam mijn moeder rond dezelfde tijd weer langs daar en dat stond er weer aan de kerk. Mijn moeder ging wat dichters en vroeg : « Wat begeert gij van mij ? » Daarop zei de die iets, en mijn moeder beloofde het te doen en sedertdien en heeft dat daar nooit meer gestaan aan de kerk. Maar wat dat het zou geweest zijn dat ze beloofd had te doen en heeft ze ons nooit willen zeggen, ze heeft dat wel verteld aan haar moeder en als wij dan aan haar iets vroegen : « Meetje, wie was dat, die mijn moeder aan de kerk zag staan ? » en wilde ons grootmoeder dat niet zeggen omdat, zei ze, « wij de familie daarvan te goed kenden ».

TRAEST Michel, Onderwijzer, 54 jaar, HUISE

162. Dode keert terug wegens onvolbrachte belofte en wordt verlost. (Ouwegem)

Wij hebben daar nog gewoon waardat V. H. nu woont maar nu, daar was een tijdje dat er op de slagvenster geklopt werd en dat we 's nachts also geschart hoorden gelijk van honden en op ne keer hadden we dat daar afgezet omdat er geen honden en zouden kunnen komen hebben en wij gingen elders slapen, maar ten enen van den nacht werd er daar weerom geklopt, dan zeiden we : « Allee, moeder zere naar de paster ». Ons moeder, trok naar de pastoor : « Ewel, meneer de paster » zei ze « wat peist ge daarvan ? » « Ewel, » zei de paster daarop « dat is een vrouwmens dat weerkeert omdat haar broer twintig missen beloofd heeft en niet laten doen heeft. » Mijn moeder trok dezelfde dag naar de paters en ze gaf geld voor die twintig missen en ze zei : « Van morgen af moet ge beginnen » en ze deed nog tien missen daarbij doen om juist te weten wat dat het gerucht aldaar wilde zeggen en de paters zeiden ook dat het was omdat er een belofte niet vervuld geweest was. En dat was waar, van dan af was dat daar gedaan met dat lawijt.

MOERMAN Leonie, Huishoudster, 78 jaar, OUWEGEM (Eke)

163. Dode keert terug wegens misverzuim en wordt verlost. (Petegem)

De garde-chasse zijn wijf was dood en als hij 's nachts op de delte lag werd hij altijd wakker en zag hij een vrouwmens lopen in de suikerbonen.

« Wat komde gij hier altijd doen ? » zei hij ne keer. Maar dat was zijn wijf eh, en ze zei : « Gij zijt de schuld dat ik zoveel keren naar de messe niet geweest ben » en sedertdien ging de garde zoveel keren in haar plaats naar de mis en 't was gedaan.

VEYS Irma, Onderwijzeres, 55 jaar, PETEGEM

164. Schuldenaar keert terug totdat de schuld vereffend is. (Ouwegem)

Daar was hier vroeger natuurlijk, voor veel jaren, ne keer ne vader gestorven die nog een grote schuld moest vereffenen en hij kwam altijd weer – dat was dan nog den tijd van de halve deuren –

en hij kwam altijd over de halve deur liggen en dat heeft zolang geduurd tot dat die schuld vereffend was.

XXX

165. Dode keert terug in gedaante van een dier en wordt verlost. (Wortegem)

Vroeger was er hier enen wiens vader gestorven was en hij had beloofd van nen helen hoop messen te laten doen. Maar iederen avond kwam er een beest in de hoek zitten en dat kost klappen en het zei altijd : « Slaapt gij of is 't dat ge waakt, den nekke gekraakt » en die vent rolde van 't een naar 't ander op den delte, allee, den « tas » dat ze zeggen, maar iederen avond kwam dat beest altijd in dezelfden hoek zitten scharrelen. Tot op ne zekere keer dat die vent in dien hoek begost te delven en hij vond daar een potje geld. En dan viel hem dat weer in en hij deed er mee die messen doen dat hij beoefde en sedertdien was dat allemaal gepasseerd.

NOLF Celina, Huishoudster, 52 jaar, WORTEGEM

166. Terugkerende dode verlost door het bouwen van een kapel. (Ooike)

J.W. had binst haar leven geprocest met gebuurs omwille van een partij land die haar eigenlijk toebehoorde, maar die door onrechtvaardigheid toch niet aan haar gekomen was. Maar achter haar dood kwam ze 's avonds altijd weer op die partij land lopen en dat heeft maar gedaan geweest met daar een kapelle te zetten en dat is nu alzo 25 jaar dat ze afgebroken is omdat ze te midden in 't land stond en de pastoor is daar dan nog tussen gekomen en heeft gezeid dat ze die kapelle daarvoor niet en moesten herbouwen.

VAN DEN BROECKE Oscar, Kleermaker, 73 jaar, OOIKE

2. Zonder vermelding van verlossing

167. Gehangenen keren terug naar de plaats van terechtstelling. (Ouwegem)

Daar op den hoek staat er een klein huizeke, « 't Galgenhuizeke » zeggen de mensen daartegen, omdat voortijds de galg daar stond. Ewel, mijn vader heeft ook nog in dat huizeke gewoond en 't gebeurde daar van alles, het heeft nog geweest — en dat heeft hij ons dikwijls verteld — dat dat huizeke omhoog getrokken wierd en er waren daar dikwijls rare dingen te zien en mijn vader zei dat 't de mensen waren die daar opgehangen wierden en werekeerden.

MOERMAN Leonie, Huishoudster, 78 jaar, OUWEGEM (Eke)

168. Variante. (Eine)

Op Diepenbeke in Eine staat er nog een oud gebouw met een verdiep, dat is eigenlijk enig in de streek, en ons grootmoeder vertelde dat er daar niemand en dierf in wonen, tenzij doodarme mensen die

geen huur en kosten betalen. De reden daarvan was omdat het daar spookte. Iederen avond als ze naar bedde waren, hoorden ze daar op de zolder kloppen en timmeren en rammelen, en als ze riepen was het allemale gedaan. Die mensen zeiden dat het de geest was van M. die weerkwam om zich te wreken, want M. had hem daar opgehangen.

DHONT Jozef, Onderwijzer, 38 jaar, HUISE

169. Gefolterd soldaat keert na zijn dood terug. (Wannegem-Lede)

In Wannegem, in de Kete, heeft het daar ook altijd gespookt. Er was daar ne kelder ook waar dat er niemand en dierf ingaan, juist langs voor stond er daar een tonneke met karrevet, en daarvoor alleen gingen we daarin, maar we bleven nog altijd op den trap staan voor te scheppen. In de kelder zelf was er een scherpe ijzeren pin en in den oorlog heeft er daar ne soldaat op die pin gecreveerd gezet geweest en ze zeiden dat het zijne geest was die daar weerkwam.

DE SLOOVERE François, Seizoenarbeider, 79 jaar, OOIKE

170. Schuldenaar keert na zijn dood terug. (Huise)

Daar heeft hier voortijds nog verteld geweest van enen die gestorven was, die niet regelmatig zijne pacht kost betalen en voor zijn straffe moest hij achter zijn dood weerkeren.

DHONT Remi, Voerman, 78 jaar, HUISE

171. Wegens onrechtvaardige erfenisverdeling gestraft om terug te keren. (Nokere)

Waardat B. nu wonen, heeft het daar ook nog lang gespookt, en dat was enen die daar gestorven was en altijd weerkwam omdat hij zijn erfenis niet goed had verdeeld en dat was daarmee dat er daar geen geluk was, de beesten gingen daar dood en de mensen kregen ziekten, en ze zeiden dat het allemaal de schuld was van den dienen die weerkwam.

ANSELIJN Leontine, Huishoudster, 86 jaar, NOKERE (Wannegem-Lede)

172. Dode komt melden dat zij in de hemel is. (Nokere)

In Nokere is er daar ook nog ene geweest die weerkwam, ja, haren naam heb ik ook vergeten, maar dat was een vrouwmens moeder van twee zoons en op nen avond kwam ze weer en ze zei dat ze voor haar niet meer moesten lezen, want dat ze toch in de hemel was.

VANRECHEM Marie, Huishoudster, 81 jaar, WANNEGEM-LEDE

173. Toverheks gestraft om terug te keren na haar dood. (Nazareth)

Ene die weerkwam. . . ja, dat was een toveresse en voordat ze dood ging had ze hare zoon ook willen leren toveren en hij wilde dat al geen kanten leren en dat was daarvoor dat ze moest weerkeren achter dat ze dood was.

MOENS Hortence, Huishoudster, 80 jaar, NAZARETH (Astene)

174. Dode keert terug zonder vermelding van de reden. (Wannegem-Lede)

Als ons tante hier gestorven was, kwamen haar twee zoons hier dan slapen, zo, ze sliepen te gare in hetzelfde bed en 's nachts ten twaalfen wierden ze alle twee wakker van alzo ne grote pomp op de persinne en ze zeiden dat het hare geest was die nog weerkwam en dat moest toch wel waar zijn ook, want wij hebben het dan nog heel serieus gevraagd aan de gebuurs en 't was niemand die zei dat zij het geweest waren dus moest er toch wel iets van zijn.

CLAUWAERT Remi, Hovenier, 75 jaar, WANNEGEM-LEDE
(Huise)

175. Terugkerende doden komen het spinnewiel stilleggen. (Mullem)

Ik heb ook nog geweten dat er doden weerkwamen en dat zij 's avonds ievers in huis waar dat zij bezig waren met spinnen, dat ze daar dat spinnewiel kwamen stilleggen, zodat zij niet meer voort kosten doen.

DE GHEYN Marie Leontine, Huishoudster, 90 jaar, MULLEM
(Wannegem-Lede)

176. Terugkerende dode komt spoken. (Oudenaarde)

In Oudenaarde was er daar in mijnen tijd een partij land waar dat het spookte, zeiden ze. De « drie stukskes » zeiden ze daartegen, dat waren drie stukskes land en op dat tweede was er ne keer enen doodgevallen en dat was zijne geest die daar weerkwam, vertelden ze, en er waren er dan vele schui om langs daar te passeren.

NACHTERGAELE Aloïs, Werkman, 92 jaar, NAZARETH

177. Terugkerende dode komt spoken in gedaante van een witte hond. (Elsegem)

Ik kwam ne keer met mijn zuster alginder door die straat (wijzend gebaar), en almetnekeer zei ze : « Oh toe, kijk, 't springt hier ne witten hond voor mijn voeten, » en ik keek maar ik en zag niets. Maar een beetje verder zei ze weer : « Oh kijk, hij springt daar nu over de gracht, » en 'k en zag weerom niets en mijn zuster zei dat het T. L. was die weerkwam. En 't schijnt dat ze daar nogal veel kwam spoken, want 't was daarom dat ze daar nog een kapelleke aan dien boom gehangen hebben.

178. Dode keert terug als weerwolf. (Zingem)

Aan 't hof van St. L. hangt er een kapelleke en dat is ook omdat het daar niet juist en was. Er was daar nen onkel van ulder verdwenen en iederen avond kwam er daar enen aan de venster zitten, juist gelijk nen weerwolf, maar dat was den dienen die weerkwam.

VAN LANCKER Marie, Huishoudster, 81 jaar, ZINGEM

179. Hand van terugkerende dode in een handdoek gebrand. (Ouwegem)

Wij hebben dat hier toch ook nog horen vertellen van enen dat zijn moeder, achter haar dood, soms weerkwam, en daar was nen geestelijke die gezeid had dat zij haar de hand niet mosten geven, en als ze nog ne keer hier weerkwam gaven ze haar nen handdoek en heel haar hand stond er in gebrand, zij kwam uit het vagevier.

VLERICK Hortense, Huishoudster, 78 jaar, OUWEGEM (Eke)

J. Bespookte plaatsen.

Evenals in sommige andere verzamelingen vinden wij het goed in dit hoofdstuk de spookgebouwen te scheiden van de andere « plaatsen waar het spookt », die geen verdere verklaring behoeven.

Bijna in iedere gemeente kan men een gebouw aanwijzen waar zich soms nog recente spookgebeurtenissen hebben voorgedaan. Het is typisch dat de meeste gevallen zich voordoen op de kleinere bedrijven, waar de mensen zich met het kweken van enkele dieren wat spaarcenten zoeken te verzamelen.

Wij vinden het natuurlijk dat deze arme wroeters voor iedere tegenslag de verklaring zoeken in een boze kracht, waarvoor de rijkere boeren heel ongelovig de schouders ophalen.

Wij hebben een massa gelijkaardige verhalen opgetekend waarvan wij er slechts enkele hebben opgenomen, zoveel mogelijk over de verscheidene gemeenten verdeeld.

Meestal spreekt men van grote ongelukken die de dieren overkomen (180, 185 - 187, 197, 198, 200), elders zijn het voorwerpen die verdwijnen of verplaatst worden (188 - 191, 194), deuren die vastgemaakt of ontgrendeld worden (188 - 190, 195); minder erg is het waar slechts nu en dan een onverklaarbaar spooklawaai te horen is (181 - 184).

1. Bespookte gebouwen.

180. Eigenaardige spookhistorie. (Nokere)

Te P., daar heeft dat nogal wat geweest zulle. Ik was daarbij ik woonde daar dan in die dagen. Dat was rond de jaren dertig. Op ne zondag waren er daar enige vrouwmensen gekomen, ze waren van Waregem van de statie gekomen, te voet tot daar. Dat waren vrouwmensen waardat zij mee meesterden en waarin dat zij alle vertrouwen hadden en misschien wel te veel ook. 'k En weet niet anders dan dat die mensen ulder daar een latte chocolade zouden gegeven hebben, die zij tegare zouden opgegeten hebben. Maar dat heeft daar dan een spel geweest. De ene wierd ziek, de andere geraakte weg in 't hoofd, en op den duur wierden zij allemaal gelijk zot. Het kwam zodanig ver dat zij niet meer en dierven buitengaan en zelfs niet meer en dierven eten, want zij hadden den overschot van de aardappels aan de hennen gegeven, maar gij hadt dat moeten zien, die hennen wierden gelijk razende en ze vlogen op de muren en ze zouden het al kapot vliegen, en jamaar, ze gaven dan nog aardappels aan de zwijnen ook en als zij ze op 't hof lieten lopen liepen ze ulder bijna dood tegen de muren

en de bomen. Maar enen nacht heeft het daar toch wreed geweest ook, en daar was niets anders te zien dan een keerse onder de linde. Te midden van de nacht liep dat vrouwvolk daar bijna zonder kleren aan van ginder zo ver naar 't kerkhof en ze zaten daar op ulder blote knieën te lezen en daarachter trokken zij naar de pastorij en ze zeiden dat hij ulder moest komen helpen, jamaar, tegen de nuchting wierden ze uitgehaald uit de vijver van het kasteel, ze waren daarin gesprongen, omdat zij peisden dat zij op dat kasteel gingen mogen gaan wonen — jaja, zot zijn eh — en daar moet toch iets van geweest zijn, 'k en mene niet el dan dat zij zot gemaakt waren en dat zij in ulder lichaam een geweldige hitte moesten gevoelen, hoe zouden zij anders zonder kleren aan naar de pastoor gelopen zijn en in dat ijskoud water gesprongen? M. zei naardien dat ze er zou van gestorven hebben en 't en heeft niet lang geduurd of het was alzo. Ja, dat was daar al een spel, en volk dat er daar weest kijken heeft, maar wij moesten daar eigenlijk het parket bij gehad hebben, te midden dien nacht als het er daar zo wreed aan toeing. Daar en was maar een ding dat ze zeiden en dat was dat de paster ulder dat kost afpakken. Hij heeft er dan nog geweest ook en 't heeft dan gedaan geweest.

XXX

181. Nachtelijk spooklawaai om de hoeve. (Moregem)

Op dat hoveke aan 't kasteel te Moregem heeft het daar ook nog gespookt. Dat was alzo een huis waardat het al aan mekaar hing, de koestal was daar nevens de slaapkamer, ge kent dat wel he? Ewel, 't gebeurde daar van alles, de sargen wierden daar opgegeten en 's nachts was er daar alzo een lawijt zodanig dat die mensen op een veertien dagen tijd allemaal doof wierden. Mijn moeder heeft daar ook nog ne keer weest slapen en heel de nacht hoorde ze daar de telloren op 't kaafberd dansen, de kern was aan 't draaien, en de melkakers waren aan 't lawijt maken dat 't wreed was en als zij 's nuchtings opstonden en gingen gaan kijken en was er daar niets veranderd en niets meer van te zien.

VAN DE WIELE Honorine, Huishoudster, 71 jaar, MOREGEM

182. Variante. (Elsegem)

Te K. ginder op den Boskant, heeft het daar ook nog gespookt. 't Was daar alzo een lawijt te horen op de zolder, jamaar dat is waar zulle, want 't was daar ne keer nen anderen in huis als 't gebeurde, en den dienen heeft dat mij zelve verteld.

BEYAERT Marie, Huishoudster, 78 jaar, ELSEGEM

183. Variante. (Kruishoutem)

Te C. aan « de platte Beurs » zeiden ze ook dat het spookte. Dat waren broer en zuster die op dat hoveke te gare woonden en 's nachts was er daar altijd een lawijt en een gerammel op de zolder en binst

den dag was dat gedaan. Maar 't en zou daar niemand op die zolder durven gaan slapen zulle.

VAN ASSCHE Désiré, Timmerman, 84 jaar, WAREGEM
(Kruishoutem)

184. Variante. (Eine)

Daar was hier een huis, en 's nachts was er daar altijd een lawijt, ge zoudt gezeid hebben dat het daar al kapotgesmeten wierd en als ge de lucht ontstaakt, dan stond alles op zijn plaats.

CEUTERICK Marie, Huishoudster, 83 jaar, OUDENAARDE (Eine)

185. Spookkot waarin de dieren de nek worden omgewrongen. (Ooike)

Op dat hof te Ooike heeft het ook nog getoverd. Dat was een kot, ze zeiden daartegen : « 't hekkenkot ». 't Was gelijk welke beeste dat ze daarin staken of 's anderendaags lag het daar dood, altijd was het zijnen kop afgewrongen. Over tijd heeft het daar venditie geweest en al de mensen die op 't hof kwamen vertelden nog van dat hekkenkot. Jaja vent, in dien tijd was dat erg en 't en zou niemand geweest hebben die daar 's nachts zou durven zitten hebben.

VAN DEN BROECKE Remi, Landbouwer, 84 jaar, MOREGEM
(Ooike)

186. Variante. (Wannegem-Lede)

Als wij kleine waren vertelden ze dat er op dat hof « De Kete » te Wannegem ook een kot was dat eigenlijk betoverd was, want het was gelijk welk beestje dat ze daarin staken of het ging altijd direkt dood.

VAN DEN BROECKE Remi, Landbouwer, 84 jaar, MOREGEM
(Ooike)

187. Variante. (Petegem)

Daar heeft hier een hof geweest, het sloeg daar allemaal tegen en de mensen zeiden dat het daar spookte het was gelijk wat dat die mensen daar kweekten, er was altijd wat aan, viggens of kalvers of gelijk wat. Die mensen die daar dan woonden hebben daar een kapelleke gehangen en 't was gedaan.

COUSSEMENT Honoré, Landbouwer, 78 jaar, PETEGEM
(Wortegem)

188. Voorwerpen verdwijnen en deuren worden ontgrendeld. (Wortegem)

Maar daar eh, op dat hof, daar heeft er eigenlijk wat gebeurd zulle. Kijk, ik had alzo ne keer het drinken voor de kalvers gereed gezet en als ik het wilde geven, het was toch wel weg zeker. Ik zei tegen Gustie : « Dat moet hier gedaan zijn zulle » — « Watte ? » zei hij — « Jaja, watte, ge weet wel watte ». En hij zei heel serieus dat hij van niets wist en twee uren nadien stond dat drinken daar weer. En daar achter was er een zware deur met twee grote grendels en dat ge-

beurde dat alle twee die grendels opengetrokken waren. Op ne keer gingen we dat toch nog ne keer proberen en we sloten ze were goed met de twee grendels en 't en had niemand rond geweest, maar 't en was toch nog geen half uur gepasseerd of ze waren wel weer opengetrokken. En in de stallen gebeurde er daar van alles, de beesten gingen daar ook dikwijls dood. De Paters hebben daar nog naartoe geweest en daar kroop er enen tussen de arduinen slijen en daaronder zat hij dan te lezen « omdat het kwaad daarin zat » zei hij.

LIETANIE Marie, Huishoudster, 74 jaar, NOKERE (Moregem)

189. Klederen worden weggenomen. (Zingem)

Voortijds gebeurde er veel spokerij, en dat was meest dat vrouwvolk dat alzo kost toveren, ik weet dat nog goed dat er daar een huis was waardat het altijd spookte, en als ze 's nuchtings op stonden waren ulder klederen altijd in de stoof gestoken, zij en waren niet verbrand maar zij zaten allemaal in de stoof gepropt.

BEKAERT Placite, Arbeider, 88 jaar, ZINGEM (Eke)

190. Voorwerpen veranderen van plaats. (Elsegem)

In Elsegem was er daar ne kaffee waardat het ook spookte, de deur vloog daar altijd open en ge most ze nog zo goed toe doen, ze vloog altijd weer open en 't en stond daar niets meer op zijn plaats.

VEYS Helena, Huishoudster, 62 jaar, PETEGEM

191. Variante. (Huise)

In Lozer heeft er daar ook nog een hof geweest waar dat het toverde. De melkstoelen waren daar altijd verzet en het was gelijk wat dat ze daar verzetten, het keerde altijd op zijn zelfde plaats.

GODEFROOT August, Landbouwer, 86 jaar, OUWEGEM (Huise)

192. Kaarten uit de handen geslagen door een spook. (Elsegem)

Ginder verder naar Kaster toe, op den boskant, heeft het daar ook nog dikwijls ne keer gespookt, want op ne keer ook, ze waren daar aan 't kaarten en almetnekeer hoorden ze een lawijt en ze wierden daar allemaal de kaarten uit ulder handen gesmeten.

VERSCHUERE August, Arbeider, 82 jaar, ELSEGEM (Kaster)

193. Spook gaat stelen op de hoeve. (Petegem)

Als ik kleine was, o dat is wel zeventig jaar geleden, liep er hier altijd een spook rond, 's avonds, en als ge ginder aan de fonteine waart, zaagt ge dat spook daar langs de kassei lopen, en de mensen waren daar schui van zulle. Op dat hof daar was er 's nachts ne keer ingebroken en niemand was er te zien, maar als ze de schuurdeur opendeden, zagen ze daar dat spook zitten voor ne put vol met slaaplakens, rapen, brood en wat weet ik nog al.

DE WAELE Emma, Huishoudster, 68 jaar, PETEGEM

194. Spookhoeve waar alles van plaats verandert. (Wannegem-Lede)

In de Kete heeft het hier in vroeger tijden vele gespookt. Allee, van horen vertellen, dat was mijn tante N. die dat nog verteld heeft. Als zij daar alleen in huis was, en als de anderen terbinst aan het melken waren, stonden die kloefen daar altijd te dansen. En als ze 's nachts ten twaalven in de peerdestal gingen kijken waren die paarden verzet van plaats en ze stonden averechts gebonden. En dat was daar van alles, 't gebeurden daar van alle toeren, maar dat is toch alles dat ik mij daarvan herinner. Ach ja, ze zijn dan naar de paters geweest in Gent, en er kwam daar enen om te lezen en hij zweette geweldig en als hij gedaan had met lezen, zei hij dat ze de koeier moesten wegzenden en sedertdien heeft het daar gedaan geweest.

VERMEIREN Gérard, Onderwijzer, 47 jaar, WANNEGEM-LEDE
(Huise)

195. Deuren kunnen niet meer geopend. (Wortegem)

Op dat hof aan de Keer heeft er daar ook nog van alles gebeurd. Ik heb nog horen vertellen dat er dikwijls momenten waren dat die mensen die daar woonden en die het pertank goed gewoon waren, de klinken van de deuren niet meer open kosten doen.

NOLF Celina, Huishoudster, 52 jaar, WORTEGEM

196. Dieren worden ontbonden. (Huise)

In Huise, daar was er daar in den tijd ook nog een hof waar dat ze zeiden dat het spookte. De stier stond daar alle nuchtingen ontbonden en de koeien liepen los en nog veel ander rare dingen, ach ja, z'en kosten geen boter kernen ook.

VAN HEULENBERGHE Octaaf, Seizoenarbeider, 80 jaar, OOIKE
(MulleM)

197. Betoverd huis. (Nokere)

Als wij naar Nokere kwamen wonen en kosten wij geen zwijnen houden, zij en wilden niet verzwaren en ze reden de muren op en wij en kosten daar geen geld van maken, en dat was ook iets dat wij mee hadden van Kruishoutem en dat was ons daar gezet en pastoor O. heeft ons daarvan verlost, hij heeft in al de stallen wijwater gestrooid en gelezen totdat hij zweette.

ANSELIJN Leontine, Huishoudster, 86 jaar, NOKERE (Wannegem-Lede)

198. Variante. (MulleM)

Ik heb hier nog een hof geweten waardat het spookte, dat was daar het één ongeluk na het ander met die beesten, zij en kosten geen boter meer kernen en wat weet ik nogal, dat moest toch ook betoverd geweest zijn, want sedert dat de paters daar geweest waren, was het toch gedaan.

WANDELS Hilarie, Huishoudster, 86 jaar, MULLEM (Huise)

199. Variante. (Nokere)

Op dat hof van W. heeft het hier ook nog gespookt maar dat waren dan andere mensen die daarop woonden. Dat was het wijf dat daar 's nachts dikwijls iets zag, 't was zo wreed niet gelijk op het hof te Waelem, maar de mensen spraken daar toch van dat het daar spookte.

LIETANIE Marie, Huishoudster, 74 jaar, NOKERE (Moregem)

200. Variante. (Ouwegem)

Bij V.S. heeft het voortijds ook nog gespookt in de stallen, dat was daar het een ongeluk achter het ander in de stallen en zij riepen er toch ne keer de paters bij. De pater kwam en hij ging in de stal en terbinst moesten de anderen zitten bidden maar nu, zij zaten door het venster te kijken ook en zij zagen hem aleens niet in huis komen en als zij ommekeken hij was er al, dat was toch ook raar.

MOERMAN Octaaf, Schaapherder, 84 jaar, OUWEGEM

201. Variante. (Nazareth)

Waardat wij eerst nog gewoond hebben heeft het ook nog gespookt, er waren daar dikwijls aardige dingen te zien en wij kwamen veel ongelukken tegen. In den tijd hoorde men daar veel meer van dan nu, ginder verder waardat dat kapelleke staat, ewel, dat is daar gezet omdat het daar toverde.

MOENS Hortence, Huishoudster, 80 jaar, NAZARETH (Astene)

202. Variante. (Ouwegem)

Op het hof te S. heeft de kwade hand daar ook nog gewerkt, de paters hebben daar dan ook nog geweest, ze gaven gewijde koekskes en ze gingen dan ook overal rond met wijwater, en sedertdien was het toch gedaan.

VAN COPPENOLLE Petrus, Koster, 79 jaar, OUWEGEM
(Zingem)

203. Spookschouw. (Huise)

L. en zijn vrouw kochten voor weinig geld een huis, maar het spookte daar. Z. had ne velo maar omwille van de dieven die kosten komen stond hij in de oude schouw. Op ne nacht, almetnekeer, zagen Z. en L. de velo recht naar ulder komen, ze sloegen algouw een kruiske en doken ulder onder de lakens. Alles was stil, ze keken en de velo stond weer op zijn plaats, maar ze zijn daar nog veel toeren tegengekomen in dat huis. Op ne keer hebben ze toch die schouw afgebroken en 't spookte ook niet meer, 't heeft gedaan geweest.

DHONT Jozef, Onderwijzer, 38 jaar, HUISE

204. Spookmolen. (Huise)

In Lozer bos stond er in het midden ne meulen en ik heb altijd horen vertellen dat het daar altijd wreed gespookt heeft. Wat dat er

eigenlijk gebeurde, en weet ik niet, maar het was alleszins zeker dat het daar niet juist en was.

VAN DE WALLE Henri, Seizoenarbeider, 86 jaar, WANNEGEM-LEDE

205. Spookkelder. (Wannegem-Lede)

Daar was daar ne grote kelder in de Kete, maar 't waren er eigenlijk twee van gemaakt, hier was er alzo ne kelder en daar enen, en in dien enen stond er van alles en wierd er daar altijd ingegaan, maar in dien anderen en was het daar juist niet, het spookte daarin altijd en 't was daar alzo een lawijt te horen en 't en was niemand die daar dierf ingaan.

In den oorlog viel er daar nen bom juist in die kelder en sedertdien heeft het gedaan geweest.

CLAUWAERT Remi, Hovenier, 75 jaar, WANNEGEM-LEDE
(Huise)

2. Plaatsen waar het spookt.

206. Drie bomen waarrond het spookt. (Huise)

J. D. ging 's avonds laat vrijen naar 't hof achter de kerk. Op ne zekeren avond was er ne jonge kerel die zei dat het spookte in de dreef. J. ging schui naar huis maar daar en gebeurde niets. De volgende donderdag trok hij weer op en serieus, tussen de bomen zag hij een dansend lichtje en hij hoorde een grollen. J. maakte zijn kruis en daar weerklonk ne grove lach, en hij keerde algauw weer naar huis. De volgende keren ging hij door de meers, maar als hij al de dreef dierf gaan was dat lichtje daar weer. Op 't laatste heeft dien boer die drie bomen uitgekapt en het spoken heeft gedaan geweest.

DHONT Jozef, Onderwijzer, 38 jaar, HUISE

207. Spookboom. (Huise)

In 't gebuurte stond er vroeger nen treurwilg. Dicht daartegen woonden er drie vrouwmensen, en op ne zekeren avond kregen zij alle drie wreed jeuksel in de kop en dat bleef duren. Op ne zekeren dag kregen zij bezoek van een andere vrouw. Ze begosten met ulder gevierden daarover te praten en zij vroegen ulder toch af ofdat zij niet betoverd en waren van dien treurwilg. De die, die daar gekomen was, knikte en zei: « Kapt hem uit maar let er op, niemand mag het zien » en inderdaad, op ne nacht wierd dien boom uitgekapt en verbrand, maar dat was toch raar eh, want die plaag was volledig genezen en dat is iets dat eigenlijk waar gebeurd is.

DHONT Jozef, Onderwijzer, 38 jaar, HUISE

208. Kruispunt waar het spookt. (Huise)

Op 't Valhekken in Huise is er een vierstraat, en daar was het ook veel te doen, dat was aan het kruispunt van die straat die naar de molen loopt en van de die die naar Lozer loopt, maar daar heeft het

ook veel gespookt, er liepen daar altijd katten rond en daar zweefden altijd voort lichtjes 's avonds, en daar gebeurden van alle soorten toeren, ja jongen, dat was wreed gekend in den tijd.

CLAUWAERT Remi, Hovenier, 75 jaar, WANNEGEM-LEDE
(Huise)

209. Wit spook op straat. (Ouwegem.)

Ik heb hier toch ook nog gehoord van enen dat hij te midden van de straat een wit spook tegengekomen was en 't en ging uit de weg niet voor hem, zulle.

VEYS Jules, Klompenmaker, 67 jaar, OUWEGEM (Kruishoutem)

210. Spoken worden beschoten. (Petegem)

In den tijd was dat hier effenaan op dat ze spraken van spoken, en daar was dan wel iets van ook. Ho! Het heeft hier achter ook nog vele gespookt. Daar was daar altijd iets, jaja, daar en was toch niemand te vinden die daarnaar zou durven schieten hebben zonder gewijde palm op zijn geweer te steken.

DE VOS Henri, Landbouwer, 83 jaar, PETEGEM (Nukerke)

K. Voortekens.

Naar onze mening behoeven deze beide sagen geen verdere bespreking.

211. Slecht voorteken. (Huise)

Ik heb toch nog enen gekend die beweerde dat hij ne slag gehad heeft van « de wind » gelijk dat hij zei, dat was gelijk nen top die ronddraaide met twee armen aan en hij kreeg zulk nen danigen slag dat hij in de gracht viel.

Jamaar, hij was juist op weg naar het meiske waarmee dat hij verkeerde en hij aanzag dat zodanig als een slecht voorteken.

DHONT Jozef, Onderwijzer, 38 jaar, HUISE

212. Voorteken van oorlog. (Oudenaarde)

Als wij jongens waren en 's avonds als de lucht also wreed rood zag, dan vertelden de oude mensen ons altijd dat dat was van al het bloed dat er vergoten was in de oorlog van 70, en de mensen en waren daar geen beetje gerust in, ze peisden direkt dat het weerom oorlog ging worden.

WARRIE Victor, Kunstsmid, 93 jaar, OUDENAARDE

(Wordt voortgezet).

Zanten

Sleinse Zanten. (1)

« DE FEUE HEN » (2)

Ieder jaar, als de oogst ten einde liep, gebeurde hetzelfde. Niet zogauw was de laatste partij koren gepikt, de laatste schoof gebonden en gestuikt, of pikkers en bindsters staken zegevierend de armen in de lucht en juichten om ter luidst: **Vie van de feue! Vie van de feue! Was dat een vreugde!** En het buurvolk, dat verderop nog aan 't zwoegen was, mocht het horen, en er zelfs een beetje nijdig om zijn, dat zij met de oogst al klaar waren.

Inmiddels was de boer op het stuk verschenen. Eerst nog een palmtakken gestoken op de voorste schoof, opdat de oogst van alle kwaad en onheil zou bevrijd blijven. Dan haalde hij de kruik « tjeneuver » uit het « stikmandeken » te voorschijn, en konden de « dreupels » rondgaan.

Voor Femia Wijns was daarmee het oogstfeest ten einde. Femia kon niet tegen den drank. Dat was genoeg voor het dienstvolk om haar tot drinken aan te hitsen: « Toe, Femia-kind, pakt-er nog eentjen! Enen is genen! Zij 'n zullen zij nie' vechten! En ge kunt toch op één been naar huis nie' gaan! » En Femia liet zich gezeggen. Ze pakte er nog eentje want « 't smaaktege », en dan nog eentje, en Femia was zat, « zo zat of een ratte! » Jantje, da' manneken, zou dien avond zijn wijveken nog eens met de kortewagen van 't stuk kunnen halen en naar huis voeren.

Voor de anderen begon de vreugd nu pas voor goed. Knechten en meissens, de enen met de pikke, de anderen met de wieschorte over de schouder, liepen nu al dansend en springend, zingend en schreeuwend dat ze « de feuen han » naar 't hof.

Aan het hofgat gekomen, werd de boer in het midden geplaatst en werd rondom hem in de ronde gedanst:

« Vie van onzen baas, en hij mag er wezen,
Vie van onzen baas, en hij mag er zijn! »

Maar de « dreupels » begonnen hun werk al te doen. Want na de boer werd Bruun Vols, de bultenaar die ieder jaar de oogst meedeed en geen « feue » miste,

(1) Sleidingse zanten. Zegspersoon: M.M., 68 jaar, Huishoudster.

(2) FEUE = fooie, oogstfooie, d.i. het oogstfeest, of liever de feestmaaltijd, die bij het beëindigen van de oogst werd gehouden. Elders wordt zij ook oogstkermis genoemd.

Naast de oogstfooi kende men in Vlaanderen ook nog de vlasfooi en de zaadfooi, in Noord-Brabant de aardappelfooi, in de omgeving van Breda de boekweitfooi, in het Antwerpse de pataatfooi.

Over de zaadfooi in het Westvlaamse, zie A.M.: De Zaadfooie, in Biekorf, 53e jg., 1952, blz. 203-4.

Volgens Schrijnen heeft het woord fooi hier de betekenis van « afscheidsmaal », die ook het Middelnederlandse foy, voy bezat, en zou het zich ontwikkeld hebben uit het Franse voie: « reis, reispenning, teerpenning » (zie Dr. Jos. SCHRIJNEN: Nederlandsche **Volkskunde**, Zutphen, 1917, 2 Dln., t. I, blz. 286).

Onze zegspersoon heeft te Sleidinge nooit andere « feue » gekend, dan die van de korenoogst. Alleen bestond er nog het gebruik, bij het beëindigen van de aardappeloogst de oogstlieden 's avonds te vergasten op een hartelijke wafelbak. Maar van « feue » was daarbij geen sprake.

bij de kraag gevat en in 't midden gestoten, en de rondedans draaide al wilder en wilder door :

« Hedde-gij de bulten nie' zien dansen
Op den hoek van de Wellinckstraat ?
Leve de bulten ! Leve de bulten !
Op den hoek van de Wellinckstraat. »

Natuurlijk had binnenshuis de bazin zich niet onbetuigd gelaten. Op tafel stond haar beste pap : boekweitpap, « kluitjespap », de laatste jaren zelfs rijstpap, te dampen en te geuren in afwachting van de oogsters.

Of er dien avond nog gelachen en gezongen, gegeten en gedronken werd !

* * *

Dit alles is nu voorbij. Met het verdwijnen van boerenknechts en boerenmeiden op de hoven, met de mechanisatie van het bedrijf, sedert de oogst met de pik-dors-machine wordt afgereden door beroepsdorsers vreemd aan het hof, wordt er geen « feue » meer geroepen en gevierd. De vreugde van de schone gezamenlijke arbeid op het land is henen.

Toen ik verleden jaar aan Georges W., de jonge boerenzoon van 't Rijk Eindenken, vroeg of zij de « feue » al hadden, keek hij mij onbegrijpend aan : « De feue hen, wad es da' ? » Ik moest het hem uitleggen. « Ha ja, zei hij op 't eind, nu da' ge 't zegt. » Hij had er nog over gehoord, lang geleden, toen hij nog kind was.

Wij worden oud !

Georges De Keersmaeker

« DE WERELD ZOU VERGAAN . . . OP 14 JULI 1960 ! »

Gedragingen te Gent en te Lede.

Wie heeft het bericht eerst rondgestrooid ? De krant ? De radio ? Om het even; doorheen gans West-Europa (alleen ?) wisten de meeste mensen, dat de wereld zou vergaan, volgens de verklaring van de gebaarde profeet « Broeder Emman ». Deze vertoefde met zijn volgelingen op de Mont Blanc. Om 13 u. 44, één minuut voor het vergaan van de wereld, begonnen de vrouwen op de berg te huilen en een Tyroler blies een hoorn. Men telde in angst en in vervoering de minuten en er gebeurde niets. De wereld draaide voort . . .

* * *

« Ik verkoop maandelijks ongeveer vijftig flessen likeuren. Maar tussen de tiende en de veertiende nu, heb ik meer dan veertig flessen verkocht en sommige mensen zeiden zo : « Ge kunt nooit weten; we hebben in elk geval genoeg reserve voor (morgen) deze avond » (M.D.B., winkelierster, Gent op 15 juli 1960).

De winkelierster gaf toe, dat enkele klanten het bericht nopens het vergaan van de wereld als een grap opvatten, maar dat minstens de helft van degenen die zich likeuren aanschafden, geloofden in de kans, dat de wereld zou vergaan. « De tijden zijn raar genoeg » hadden een paar vrouwen naar voren gebracht, om de aankoop van de flessen en hun angst te rechtvaardigen. Een oude vrouw kwam een fles halen op 10 juli, met de schampere opmerking : « Nu lachen ze mee

mij; maar de veertiende zullen ze hier allemaal staan voor een laatste slokske; ik wil op voorhand zeker spelen, dat ik iets in mijn huis heb ».

* * *

De familie D.B. te Lede begaf zich op reis op 14 juli, tot een gebuurvrouw verwittigde, dat de wereld zou vergaan op die dag. Op zulk een ogenblik kan men toch geen reis ondernemen. Van de nood een deugd gemaakt. De familie D.B. verschoof het besluit en de datum tot 13 juli, maar 's morgens eerst biecht en kommunie, want meerdere bureu voerspelden, dat het de laatste reis en de laatste dag zou worden. De reis verliep in pret en verzet; de veertiende juli voelde men zich niet geheel en al op zijn gemak. Nou, einde goed, alles goed. We leven nog en de zon schijnt voort . . . (Opgetekend te Lede op 15 juli)

R. v. d. L. — Zottegem,

OPROEP. OVER ZIEKTE-AFLEZERS.

Wie in Oost-Vlaanderen (of elders) bekend zou zijn met nog levende ziekte-aflezers, weze zo vriendelijk aan J. van Haver, Sint-Bavolaan 7, Zellik, mee te delen in welke gemeente dergelijke genezingskunst voor mens of dier nog bestaat, samen met de naam en het adres van deze belezers.

De Redaktie.

Bibliotekiana

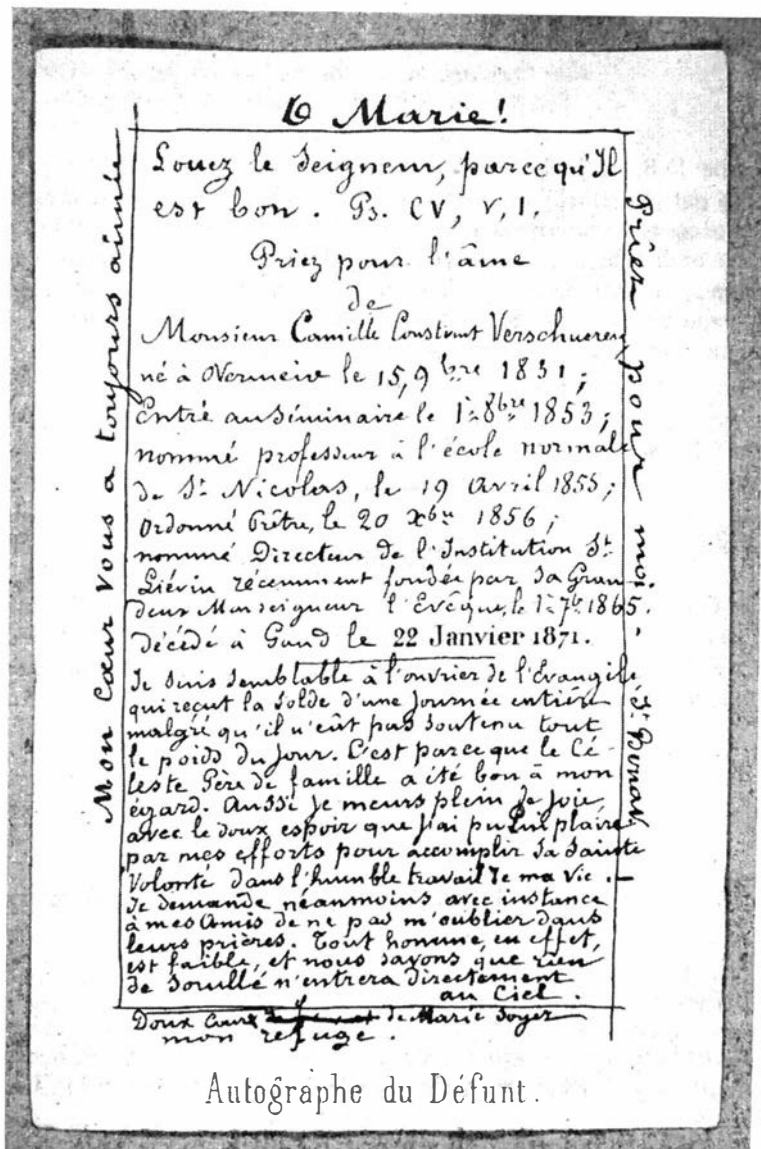
AANWINSTEN — Einde november werd de Bibliotheek in het bezit gesteld van een belangrijke verzameling bidprentjes en een varia gelegenheidsdruksels bestaande uit visitekaartjes, adreskaarten, kommunikantenprentjes, huwelijksaankondigingen en doodsberichten; in het geheel een paar honderd stuks. Voor het aanbieden van die kostbare gift weze de milde schenker, Prof. Dr. Breuer uit Brussel, van harte dank gezegd.

Het zijn vooral de bidprentjes die onze belangstelling verdienen. Precies geteld zijn er 2545, naar hun ouderdom als volgt gegroepeerd :

1801 - 1810	5	1851 - 1860	309	1901 - 1910	267
1811 - 1820	12	1861 - 1870	322	1910 - 1919	140
1821 - 1830	29	1871 - 1880	405	zonder datum	3
1831 - 1840	63	1881 - 1890	401		
1841 - 1850	184	1891 - 1900	408		

Wat de verzameling zo belangrijk en kostbaar maakt is het feit dat de santjes voor ruim 99 % de namen dragen van mensen die behoorden tot grafelijke of andere adellijke families. Het ware onbegonnen werk al die namen op te noemen.

Wat de beeldzijde van de prentjes betreft dient aangestipt dat de oudste exemplaren nog versierd zijn met kopergravuren : we bemerken o.a. werkjes van Corn. Galle (16), Theo. Galle (1), A. Goetiers (1), Corn. de Boudt (1) en L. Fruijtiers

(1). Het is bijna vanzelfsprekend dat het overgroot aantal der overige bidprentjes van plaatjes voorzien zijn die voortkomen van Parijse drukkers-uitgevers: Dopter, Letaille, Régnault, Turgis, Bouasse-Lebel, Basset, A.W. Schulgen, Bouasse Jeune, Villemur, Wentzel, V. Meniolle. Werd het portret van de overledene op het prentje aangebracht, dan was dit in de meeste gevallen het werk van de Gentse litograaf Florimond Van Loo of een enkele keer van diens kollega J.B.B. Hemelsoet.

Een bijzondere vermelding verdient alleszins het bidprentje van E.H. Camille Constant Verschueren, die gedurende de laatste jaren van zijn leven directeur was van het St.-Lievenskollege te Gent in welke stad hij overleed op 22 januari 1871. Op de versozijde van bedoeld prentje had de priester namelijk — waarschijnlijk toen hij zijn einde voelde naderen — eigenhandig een tekst geschreven die als een boekdeel getuigt van zijn geloof en deemoed. Op de rectozijde prijkt een

mooi portret van de afgestorvene, uitgevoerd door de hoger aangehaalde litograaf Florimond Van Loo. Omdat geautografeerde doodsantjes werkelijk tot de zeldzaamheden behoren en vooral omdat we met een Gents dokument te doen hebben drukken we het prentje af.

M. V. W.

Boekbespreking

SMET (MARC DE). Oudenaarde en de Farmacie. Uitgave Eigen Beheer, Dorpsstraat, 46, Bevere-Oudenaarde, 1960, 77 blz., 19 illustraties. Prijs : 55 F.

Marc de Smet, apoteker, leverde meerdere bijdragen voor « Oost-Vlaanderen », het orgaan van de Federatie voor Toerisme in onze provincie, en voor « Natuurwereld » en « Natuur- en Stedenschoon ». Samen met J. van de Putte en M.J. van de Velde stelde hij de uitgebreide gids samen voor Oudenaarde en Omgeving (32 gemeenten, 83 blz.).

Tot op heden beschikken we over geen uitvoerige geschiedenis of een standaardwerk van de farmacie. Over het algemeen bestaan slechts luttele studies over lokale toestanden.

De auteur Marc de Smet heeft vol geduld het stadsarchief van Oudenaarde uitgepluisd, raadpleegde het archief van het Onze-Lieve-Vrouw-hospitaal en kerkarchieven uit de omgeving. Zijn werk omvat twee delen : vooreerst de geschiedenis van het Apotekersberoep in Oudenaarde, met belangwekkende gegevens over de ontwikkeling van het gilde van de HH. Cosmas en Damianus, over edikten tegen kwakzalvers (1580), over de voorwaarden om als apoteker opgenomen te worden, enz. Vervolgens krijgen we de « Oudenaardse Apoteken en Apotekers ». Daarvoor kwamen vooral de landboeken en tellingen van huizen, de « acten en contracten », waaronder de « Staten van goederen » en de « minuten van de Staten van goede » van pas. De oudste gegevens dateren van rond 1540.

Degenen die belang stellen in apotekersfamilies en in opschriften en uithangborden : « De Spieghel », « De Craeye », « Het Schaminckel », « Het Gulden Ram », « Het Moriaenshoofd », vinden er hun volle gading.

De studie besluit met het « Charter der neeringe van St-Cosmus en Damianus » (waaronder « Preuve van apothecaris » en « Examen ende preuve der chirurgiens »).

De schrijver oogst hoge verdiensten, én om de waardevolle inhoud én om de keurige uitgave van deze monografie.

Tot slot een droeve noot voor de betrokken organisaties : (en voor onze uitgevers) durven zij het niet aan dit werk op de markt te brengen, vermits de schrijver zich verplicht ziet de studie in eigen beheer uit te geven ?

R. v. d. L.

Tentoonstelling

« WIND- EN WATERMOLENS DER PROVINCIE OOST-VLAANDEREN ».

Door de « Vriendenkring van het personeel van het Kadaster », in samenwerking met de Provinciale Kulturele Dienst van Oost-Vlaanderen, werd in de lokalen van het Provinciaal Kultureel Centrum, Bisdomplein, 3, te Gent, een merkwaardige tentoonstelling ingericht, gewijd aan de wind- en watermolens in Oost-Vlaanderen en dit in het kader van de « Operatie Molens », die in 1960 door het « Kommissariaat-generaal voor Toerisme » in gans het land gevoerd wordt.

De plechtige opening ervan greep plaats op zaterdagmiddag, 15 oktober. Ze bleef toegankelijk voor het publiek tot op maandag, 30 oktober.

Wij kregen in deze tentoonstelling een zeer volledig overzicht van de meer dan 800 molens, die sedert 1830 in Oost-Vlaanderen bestaan hebben en waarvan de meeste op een 34 na verdwenen – afgebroken of door oorlogsgeweld vernield – ofwel onttakeld zijn. Een goed vijfhonderdtal foto's op postkaartformaat, talrijke kaarten waarop de molens met gekleurde vlaggetjes aangeduid waren: rode voor de stenen-, blauwe voor de water- en gele voor de houten molens, mooie pasteltekeningen en enkele schilderijen van molens versierden de wanden, terwijl in de vitrines naast allerlei archiefstukken enkele maketten van molens te bewonderen waren. Op de tafels lagen, tot dokumentatie van de belangstellenden, voor ieder gewest mappen bevattende op gestencilde bladen het korte « curriculum vitae » van iedere molen: datum van eerste vermelding met naam van de eerste eigenaar, data van verkoop of erfenis, namen der aankopers, data van verbouwingen of van andere veranderingen, zoals het plaatsen van stoommachines, desgevallend datum der vernieling of onttakeling.

Ook de folklore van de molen werd niet vergeten. Op een tafel onder glas lag een echt Bruegeliaanse tekening van R. de Coninck, gedagtekend 1939 en voorstellende spreekwoorden in verband met de molens en het molenaarsbedrijf. Iedere afbeelding was genummerd. Genummerde kaartjes met de vermelding van het korresponderend spreekwoord of gezegde lagen rond deze tekening.

In een der zalen werden klare kleurdiapositieven geprojecteerd van de nog bestaande Oostvlaamse molens.

Deze tentoonstelling, die getuigde van geduldige opzoekingen, van grote toewijding, van veel zorg en goede smaak, strekt de inrichtende kring tot eer. Wij durven te hopen dat het verzamelde materiaal, van grote toeristische en wetenschappelijke waarde, zal bewaard blijven en dat het in andere steden en belangrijke gemeenten van onze provincie zal kunnen tentoongesteld worden, opdat het volk en vooral de openbare besturen zouden inzien welke schat aan natuurschoon met het verdwijnen van zovele molens is verloren gegaan en ze – inz. de openbare besturen! – aan te sporen wat nog overblijft te redden en te behouden.

De « Vriendenkring van het personeel van het Kadaster » heeft voorzeker recht op de diepe erkentelijkheid van alle liefhebbers van natuurschoon en niet het minst van de heemkundigen en de folkloristen voor deze prachtige prestatie.

De Redactie.

Hebt U reeds Uw bijdrage voor 1961 (minimum 100 F)
gestort op de postrekening n° 969.46 van de Bond der
Oostvl. Folkloristen, Gent?
